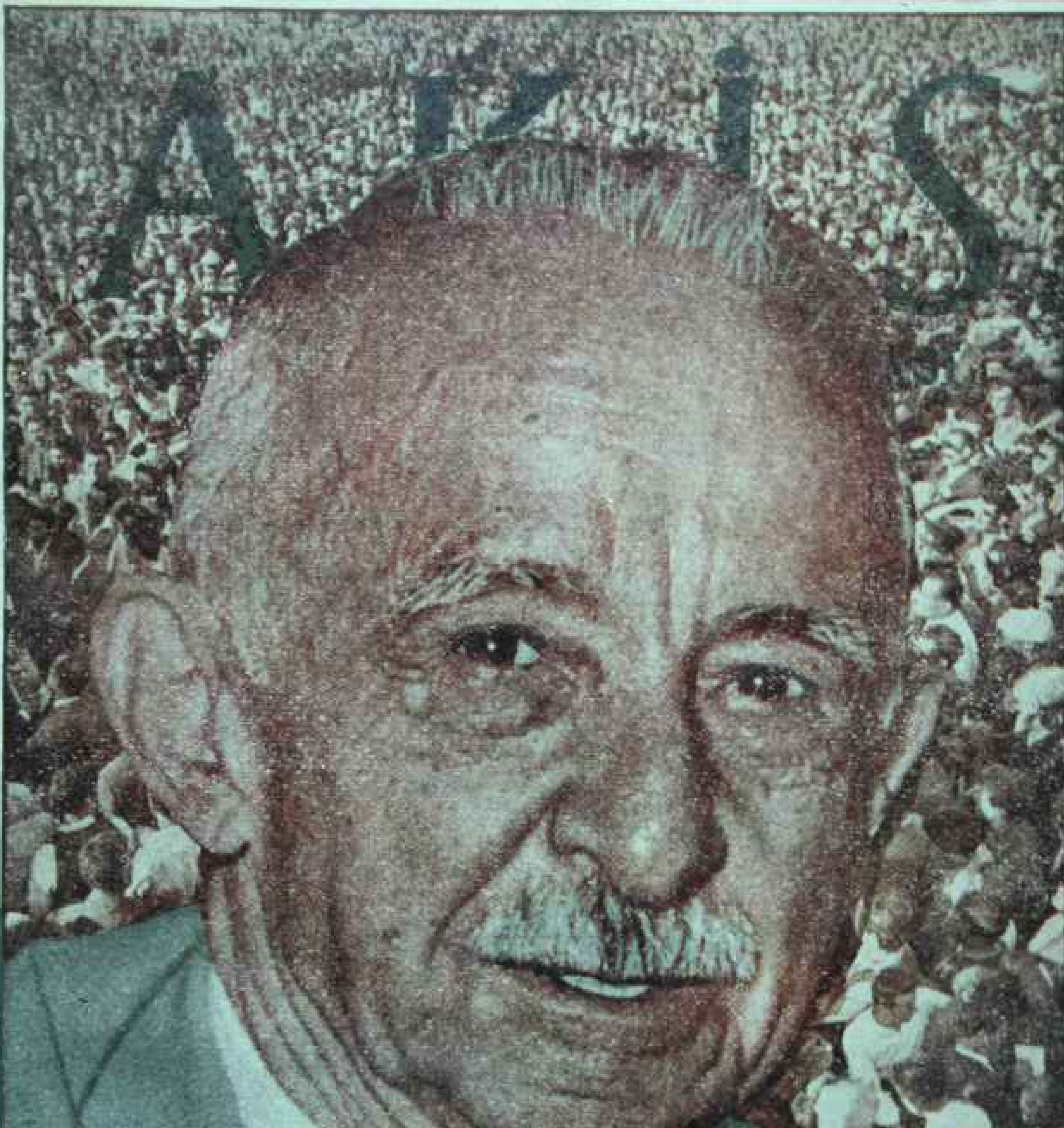
AKİS

Hükûmet Niçin İstifa Etti?

FİYATI : 1 LİRA

1962 BÜYÜK PURO - FAY MÜSABAKASINA *mutlaka katılınız*

1 TALİHLİYE

Bedava

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (4 şişe ile 210 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

3 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 3 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur

Köpüklü - Deterjanlı

fay

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en müessir güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları % de 100 saftır

Faal - 3225 - 327

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 8, Cilt : XXIV, Sayı : 414

yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare :
Rüzgârlı Sokak No. : 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel : 10 61 96

Başyazar:

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi *ve Müessese Müdürü*
Mübin TOKER

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak: 1.500 TL.

İlân işleri :
Telefon.: 10 61 96

Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih : 3.6.1962

Kapak Resmimiz

İsmet İnönü
II. Koalisyon

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Önümüzdeki haftadan itibaren AKİS, son senelerin en önemli röportaj serisine başlıyor. Başyazarımız Metin Toker büyük Batı Avrupa merkezlerini dolaştıktan sonra bu haftanın içinde Ankaraya dönmüş olacaktır. Bir kaç hafta boyunca AKİSte okuyucularımız bu seyahatta toplanmış intihaları bulacaklardır.

Metin Toker, büyük Batı Avrupa merkezlerinde sadece en mümtaz devlet adamlarıyla değil, oraların umumi efkârına İstikamet veren pek çok şahsiyetiyle de uzun uzun görüşmek fırsat ve imkanını bulmuştur. Bu kimseler Türkiye hakkındaki görüşlerini anlatmışlar, zaman zaman bilgi almışlar ve ekseriya da hayretlerini ifade etmişlerdir. Hayret ifadesi karşılıklı olmuştur. Zira Türkiyenin nasıl temsil edildiği ve propagandasının çeşitli iç ve dış kaynaklar tarafından nasıl yapıldığı görüldüğünde bir Türkün de hayret etmemesine imkan yoktur. Düşünmek lâzımdır ki Batı Avrupanın en büyük üç merkezinde, Romada, Pariste ve Londrada Türkiye bir Büyük Elçiye sahip değildir ve maslahatgüzarlarımızın hepsi parlak diplomatlar olmaktan çok ama çok uzaktır.

Önümüzdeki hafta çıkacak olan yazı, serinin belki de en ziyade alâka uyandıran yazısı olacaktır. Bunda Metin Toker, dışarıdan Türkiyenin nasıl göründüğünü ve Türkiyenin kendini dışarıya nasıl gösterdiğini anlatacaktır.'

Bundan sonra sıra, dışarının vaziyetine gelecektir. Biz içerde incir çekirdeğini doldurmayan meselelerle uğraşırken, üyesi bulunduğumuz çeşitli camialarda, Atlantik camiasında ve Avrupa Birliğinde bizim için ne derece hayati önemde işlerin; döndüğü o yazıda incelenecektir. Bundan sonra sıra Vatikan, İtalya, Fransa ve İnglltereye ait yazılara gelecektir. Türk dostlarının 1 numaralısı olan Papa XXIII. Clovanni'nin şahsiyeti, bizinde alâkalı gayretleri, Vatikan devletinin hususiyetleri ve komünizme karşı Kilisenin aldığı cesur vaziyet, o yazının konusu olacaktır.

İtalya, bir hususiyetiyle, bizim için alâka çekicidir. İtalyada, bir bizim, Doğu Meselemiz vardır. Türkiyede Doğu Bölgesi neyse. Güney Bölgesi İtalyada odur. Güney İtalyayla Kuzey İtalya arasındaki fark Doğu Anadolu ile Batı Anadolu arasındaki farkın eşidir. Bu yüzdendir ki İtalya bir özel plân hazırlamış, bir özel teşkilât kurmuştur. 12 yıl içinde bu teşkilâtla Güney İtalyada adeta mucizeler yaratılmıştır. Bu istifadeli tecrübenin bütün meseleleri, İtalyayla alâkalı yazının başlıca konusudur.

AKİS okuyucuları Fransayla alâkalı yazıda General de Gaulle'ün şahsiyetini, özelliklerini, söylediklerini bulacaklar, Atlantik Paktının bu huysuz ortağını anlamak fırsatını elde edeceklerdir. Fransayı hırpalayan Cezayir meselesi, o yazıda gözler önünde tütün elemanlarıyla dökülecektir.

Nihayet bugünkü İngiltere, son yazıların konusunu teşkil edecektir. Bütün bu yazılarda, Türkiyeyi en ziyade alâkadar eden aktüel meseleler ele alınacaktır. Meselâ, hala doktrin partileri hayali peşinde koşanlar İngilterede Liberallerin İşçilerle ortaklık karmaya hazırlandıklarını gördüklerinde biraz şaşacaklardır. Sevindi sosyalistlerimize gelince, bugünkü sosyalizm ve sosyalist partilerin durumu da onlar için yeni görüş ufukları açacak mahiyettedir. Ama, asıl ibret alınacak husus on yıl içinde Batı Avrupada elde edilen inanılmaz kalkınma, ilerleme ve refahtır.

Önümüzdeki haftadan itibaren AKİS'i okuyunuz ve herkese okutunuz. Önümüzdeki haftadan itibaren, AKİS, bütün Türkiye için 1 numaralı hâdise olacaktır,

Saygılarımızla

AKİS

Cilt : XXIV; Sayı : 414

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

4 Haziran 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

Başbakan İnönü istifadan önce gazetecilerle Mecliste
Anca beraber, kanca beraber

Hükümet

Sil baştan

(Kapaktaki Başbakan)

Günlerden cumartesiydi. Saat 10,55 gösteriyordu. 15360 plâka sayılı taksi Çankaya sırtlarına homurtuyla tırmandı ve Çankaya Köşküne giden yolun başındaki nizamiyeyi ayni süratle geçtikten sonra Köşkün büyük mermer kapısı önünde park etti. Merdivenlerde bekliyen kara yağız yakışıklı tank binbaşısı sert adımlarla merdivenleri indi ve bir kaç saniye önce merdivenlerin dibinde park eden taksinin kapısını açtı. 15360 plâka sayılı taksiden bembeyaz saçlı bir adam indi. Cumhurbaşkanlığının yakışıklı yaveri Kadri Erkek beyaz saçlı adama doğru ilerledi ve sonra askerce bir edâ ile :

"— Hoş geldiniz Paşam" dedi., Gelen İsmet İnönü, idi. İnönü güleç bir çehre ile indi ve tam o sırada merdivenlerden acele; ile inen Cumhurbaşkanlığı Umumi Kâtibi Nasır Zeytinoğlu ile karşılaştı. İnönü ; Zeytinoğluna bakmadan Yaver Erkeke :

"— Neredeydiniz" diye sordu. Yakışıklı Yaver, saygılı bir ifâde ile:

"— Konkurhipiklere gittik Paşam çok eğlendik" diye cevap verdi. Sonra ağır ağır merdivenleri çıkmağa başladılar...

İnönü Çankaya köşkünün merimer merdivenlerinde tekrar göründüğünde saat tam 20.35 di. Müstafi Başbakan İnönü, Cumhurbaşkanı ile yaptığı tam 40 dakikalık sohbetten çıkıyordu. Kapıda İnönü gazeteciler tarafından karşılandı. Muhabirler hemen suallere başladılar. İlk sual:

"— Başbakanlığı kabul ettiniz mi?" oldu. C. H. P. nin lideri İnönü bu suale :

"— Bakalım ilân etsinler, tebliğ etsinler de ondan sonra" diyerek cevap verdi. Bir başka muhabir bir başka sual sordu:

"— Hangi parti ile koalisyona gireceksiniz?" Paşa bu suale de ayni rahatlıkla :

"— Durun bakalım hiç bir şey bilmiyorum" diyerek cevap verdi. Sonra yaver Kadri Erkek tarafından temin edilen Köşkün resmi plâklalı otomobiline bindi ve otomobil hareket etti. Gazeteciler C. H. P. liderini takip ediyorlardı. Yol pek uzun, sürmedi. Zira İnönü evine gidiyordu. Tam eve girerken gazeteci-

ler bir sual daha sordular :

"— Temaslardan memnun musunuz?" İnönü bu suale son derece neşeli bir şekilde cevap verdi :

"— Memnunum" sonra rahat adımlarla evinin kapısından içeriye girdi. ,

.. Basın mensupları birbirlerine baktılar ve göz kırptılar! Zira İsmet İnönü bu mülakattan bir kaç saat önce C. H. P. Meclisinden çıkarken gazetecilere bir demeç vermiş ve son hâdiseler hakkında görüşünü umumi efkâra ilân etmişti. C. H. P. Genel Başkanı bu demecinde kendisi ve partisi için önemli olanın iktidarda veya muhalefette olmak değil, memleketin iktisadi ve içtimai dâvalarını halletmek olduğunu ifade ediyor ve demokratik düzeni sıhhatli bir şekilde yürütmeyi de buna ilâve ediyordu.

Gazeteciler demeçten çok bir siyasi program vasfını hain olan bu sözleri dikkatle dinlediler ve Paşanın partisinin görüşlerini gazetelerin bildirdiler.

Son hâdisesi bu olan bitirdiğimiz hafta aslında son derece hareketli ve bereketli geçmiş, Hükümet istifa etmiş, bir Hükümet buhranı memleketi iki üç gün için de olsa tehdit etmişti. İşte haftanın sonunda Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve Cumhurbaşkanı Gürselin aktetdikleri mülakattan sonra yayınlanan Cumhurbaşkanlığı bildirisi buhranı sona erdiriyor ve yeni hükümetin kurulması vazifesi gene İsmet İnönüye tevdi ediliyordu.

Curcunalı hafta, aslında haftanın ortasındaki çarşamba günü başladı.

Bardağı taşıran damla

Haftanın ortasındaki o çarşamba günü Mecliste yapılan Anayasa Mahkemesine üye seçimi ile ilgili kulis, bardağı taşıran son damla oldu. C. H. P. ve onun koalisyon ortağı bulunan A. P. nin bu konuda anlaşmaya varmış olmalarına rağmen son dakikada A. P.lilerin ahde vefa göstermemeleri C. H. P. içinde hayli kuvvet kazanan akıncı grupu, artık frenlenemez hale soktu. Nitekim saatlerin 16'ya yaklaştığı bir sırada C. H. P. canibinde sıkı bir kulis başladı. C. H. P. nin bilhassa genç elemanlardan müteşekkil bir grubu artık koalisyonun yaşamayacağına kanaat getirdiler ve bir takrir hazırladılar. Takrir, C. H. P. grupunun, af sütresi arkasına gizlenmiş şımarık ortakla, artık beraber çalışamıyacağım derpiş ediyor ve daha da ileri giderek af konusunun C. H. P. nin bu elemanları tarafından konuşulmaya hile cevaz olmayan bir hale geldiğini belirtiyordu. Takrir, doğrusu istenirse bir bomba tesiri yarattı. İlk elden 29 imza takriri destekledi. Kısa zamanda atılan bu 29 imza C. H. P. nin sabrının ne derece taştığını ortaya koymaktaydı.

Fakat, kısa bir kulisten sonra başka bir yola gidilmesi tecrübeli kulisçiler tarafından telkin edildi. Suphi Baykamlar. Rüştü Özallar, Şevki Aysanlar, İhsan Kabadayılar, meselenin olağanüstü bir grupta görüşülmesi ve çıkacak tebliğin sadece bir grupun değil, bütün bir C. H. P, nin olması gerektiğini savundular ve takrir mahiyetini değiştirdi. Böylece heyecanlara gem vuruluyor ve mesele, memleket hakikatleri muvacehesinde incelenmeğe tabi tutuluyordu.

Meclisin Senato salonunun bulunduğu kısma isabet eden salonunda kulis bu cepheden işlemeğe başladı. Bu sırada aynı akıncı grup bu defa da grup İdare Kurulu ile temasta fayda gördü. Her nedense C. H. P. Grup İdare Kurulu üyeleri meseleye karşı pek anlayış göstermediler. Or-

İsmet İnönü CH.P. Grubunun olağanüstü toplantısına geliyor

"Li*derler önde gider"*

İnönü istifası kabul edildikten sonra gazetecilerle Meclise geliyor
Her sabah yeni bir başlangıçtır..

taya atılan teklifin bir sabun köpüğü olabileceğini zannettiler ve nitekim Grup Başkan vekillerinden İbrahim Öktem, bunu gazetecilere bile açıkladı.

Öktem, kahve ocağından gelen kahvesini yudumlarken, bir gazeteci kendisine meseleyi anlattı ve C. H, P. grupu içinde kuvvet bulan bir cereyanın gittikçe geliştiğini izaha çalışarak öktemden fikrini sordu. Sakin tavırlı Öktem meseleyi pek mühimsemedi ve:

"— Siz bakmayın, her grupta bu kabil heyecanlı arkadaşlar olur. Ama bu bütün bir grupun fikri olmasa gerek" diye cevap verdi. Anlaşılan henüz mesele kendilerine pek İntikal etmemişti. Ayni kanaattir ki bir kaç dakika sonra olağanüstü grup isteyen C. H. P. li' milletvekillerinin kendi başlarına bir grup toplantısı yapmağa karar vermelerine sebep oldu. C. H. P. nin sabrı taşan milletvekilleri meselenin ciddiyetini bu son hareketleriyle ortaya koyunca C.H.P. Grup İdare Kurulu alelacele toplandı ve meseleyi son şartlar muvacehesinde bir kere daha teşekkür etti. İşte bundan sonradır ki Genel Başkanla temas etmek zarureti hasıl oldu. Başbakan İnönü meseleye muttali olur olmaz tek cümle İle meseleyi özetledi:

"— Pek memnun oldum. ' Benim de kendilerine söyleyeceklerim var. Ayrılmasınlar geliyorum."

O sırada saat tam 18 di. Haber C. H. P. içinde ve Meclis salonlarında süratle yayıldı. Genel Başkan İsmet İnönünttn C. H. P. grubunun olağanüstü bir toplantı yapmakta fayda görmesi ve grupuna bunu iletmesi, hareketin mihrakı olan genç milletvekilleri için bîr moral takviyesi yerine geçti. Birden C. H. P. içinde esen hava değişti. Adana Milletvekili Melih Kemal Küçüktepepınar bir arkadaşına bunu şöyle izah etti:

"— Bana öyle geliyor ki Paşa çizmeleri bir kere daha ayağına çekiyor. Bundan sonra onu kimse durduramaz."

Hakikaten öyle oldu. İsmet Paşa kati kararını vermiş, o sabah Cumhurbaşkanı Gürsel ile konuşmuş. Cumhurbaşkanına bu koalisyonun bu şartlar altında yürüyemeyeceğini bildirmiş ve grupu ila temas ettikten sonra Başbakanlıktan ayrılacağını söylemişti. C. H.P. nin azimli lideri, "Siyasi Af" ile ilgili toplantılar, çalışmalar sonunda son sözünü söylemiş ve bu noktadan bir adım dahi geriye gidemiyeceğini bildirmişti. Ne var ki A. P. nin basiretsiz bir lidere sahip olması, grup içinde belli bir fikrin bulunmaması A. P. grupundan çıkan tebliğin, Hükümetin tebliği ile aykırı manzara arz -etmesine sebeb olmuştu. Üstelik İsmet İnönü A. P. idarecilerine af ile ilgili son toplantıda alınan kararı gruplarına götürme[1] erini ve bir cevap getirmelerini bildirmişti. Başbakanın yılan - hikâyesine dönen Af konusunda istediği sadece bir cevaptı. Müspet veya menfi bir cevap...

Fakat A. P. grupundan çıkan, bir başka tebliğ ve tefsir olmuştu. İsmet İnönü tebliği tetkik ettikten, sonra haftanın ortasındaki o çarşamba günü Kabineyi toplantıya çağırdı. Saat 18'de yapılacak Kabine toplantısında kararını A. P. li bakanlara açıklayacaktı.

Toparlak kafalar

İşte bunun için o gün gazeteciler Mecliste A. P. 11 Bakanları yakaladılar. Şüphesiz A.P. li bakanların en talihsizi de Gümrük ve Tekel Bakanı Şevket Bulatoğlu oldu. Hürriyet temsilcisi Cüneyt Arcayürek ve bir AKİS'çi Bakana ayni anda aynı suali sordular:

"— Beyefendi, hükümet bugün istifa ediyor mu dersiniz? Bakan gazetecilere şaşkın şaşkın baktı ve cevap verdi:

"— Hükümet niçin istifa etsin. Siz nereden çıkarıyorsunuz bunları?"

Bu defa AKİS muhabiri bir sual sormak lüzumunu hissetti:

"— Beyefendi, saat 18 de yapılacak Bakanlar Kurulu toplantısında konuşurken A. P. grup tebliğinden mi yoksa hükümet tebliğinden mi ilham alacaksınız ?"

"— Tabii grup tebliğinden. Zira Hükümet tebliği ile grup tebliği arasında bir fark yok kî..."

Gazeteciler, Bakana iki tebliğ arasındaki farkı izah ettiler ve A. P. liler bu hava içinde kabine toplantı-

İnönü tebrik ediliyor

Cânu gönülden

sına giderlerse İsmet İnönünün İstifasının kati olduğunu ifade ettiler. Bakan gazetecilerin yanından ayrılırken bir lâtife ile izahata cevap verdi:

"— Siz rüya görüyorsunuz.," Gazeteciler gülüştüler. Zira onlar kimin uykuda gezdiğini pek iyi biliyorlardı.

Ayni sıralarda bir başka gazeteci grupu da bir başka Bakanın etrafındaydı. Fakat bu Bakan C. H. P. li Turhan Feyzioğluydu. Feyzioğlu gazetecilere:

"— Bugün müteyakkız olun. İstifa etmemiz, an meselesidir" diyerek ışık tuttu.

Cidden Hükümetin C. H. P. kanadı istisnasız, bu işin yürümeyeceğine kaani olmuş ve istifa etmeye karar vermişti. Tabii son kararı gene bizzat Başbakan İnönü verecekti.

Muhalefet ruhu

İnönüden gelen İkinci bir haber, Genel Başkanın C. H. P. grupuna ancak kabîne toplantısından sonra gelebileceği şeklinde olunca C. H. P. Grupunun olağanüstü toplantısı ayni gece saat 21.CO a talik edildi. O saatte Genel Başkan Grupu ile başbaşa konuşacak ve hep birlikte karar verilecekti, İşte saat 18 de Koalisyon Kabinesi son toplantısına bu hava icinde girdi.

A. P. li Bakanlar toplantıya bir parça geç, saat 18.15 de geldiler. Hepsi heyecanlı hepsi üzgündü. Gerçi prensip olarak Hükümet tebliği ile A. P. Grup tebliği arasındaki farkın, sadece bir tefsir farkı olduğunu savunacaklar ve ısrar edeceklerdi ama, altı aylık çalışma devresinde karşılarında ne tip bir Başbakan olduğunu görmüşlerdi. Bu Başbakanın kendi liderlerine benzer hiç bir tarafı bulunmamaktaydı. Nitekim A. P. li milletvekillerinin izahatı ve İnönüyü ikna etmeğe çalışmaları bu ışık altında oldu.

Başbakan İnönü meseleyi kısaca Bakanlara îzah etti ve bu geminin bu mürettebat ile seyredemiyeceğini ifade ederek istifaya kararlı olduğunu bildirdi. A. P. li bakanlarda hakim kanaat "Paşa bizi nasıl olsa bırakmaz" şeklinde olduğundan Paşayı ikna etmeğe çalıştılar. A. P. li bakanlar bu arada bir C. H. P. li bakandan da destek buldular. Bu C. H. P. li Bakan Fethi Çelikbaştı. Çelikbaş malûm ve meşhur sesiyle, Başbakanlığın önünde bekleyen gazetecilerin duyabilecekleri bir tonla:

"— İstifa etmekte acele etmiyelim" diyerek söze başladı ve A. P. lilerin kanaatlerinde bir değişme olduğunu "izah etti: A. P. grup tebliği ışığında meseleyi incelemek istedi. İnünü cevap vermedi, hep dinledi.

Sözü bu defa A. P. 11 Tarım Bakanı Cavit Oral aldı. Oral A. P. grupunun toplantısının beklenmesinin yerinde olacağını bildirdi ve mehil talep ederek:

"— Biz sandalye aşığı değiliz. Vallahi de tallahi de sandalye düşkünü değiliz. İstifada istical etmeden önce bir kere daha A. P. grupunun toplanmasını bekleyelim" dedi ve ilave etti:-

"— Paşam bu memleket sonra vahim ve hazin neticelere gider" İsmet Paşa gene dinliyordu. Granit bir heyket sükûnetindeki Başbakanın hali A. P. li Bakanları bir kere daha şevke getirdi. Bu defa, bütün hayatının en büyük şerefi olarak sadece İsmet İnönü Kabinesinde altı aylık Bakanlığı saklayacak olan A. P, nin Kâmuran Evliyaoğlusu söz aldı. Ev--yaoğlu son derece üzgündü. Fakat kendini topladı ve:

"— Paşam sizi temin ederim ki, şerefimle temin ederim ki asgari 120 arkadaş bizim tarafımızdadır. İstifa mektubu cebimdedir. Ben şahsen büyük ıstırap duyuyorum" dedi ve sonra aynı akşam Gümüşpalaya giderek bir muhtıra vereceğini sözlerine ekledi. Başbakan İsmet İnönü gene susuyordu. Nihayet Bakanlar son olarak Başbakandan sadece 24 saatlik bir mehil talep ettiler. Eğer bu mehil kabul edilirse herşeyi düzelteceklerdi. Sonra da Hükümet hakkında son kararı İsmet İnönünün dudaklarına bıraktıklarını söylediler ve Koalisyon Kabinesinin son toplantısı bu hava içinde sona erdi.

Başbakanlıkta Bakanlar Kurulu

Evliyaoğlu ve Tezkan ikilisi nöbette

Evdeki hesap çarşıya uymadı

Genel Başkan İnönü C H. P. Grubunda
Kenetlenmiş bir kitle

Toplantı Salonunda Koalisyonun kaderi ile ilgili müzakereler devam ederken C. H. P. li milletvekilleri büyük bir enerji ve şevk içinde Meclise geliyorlardı. Saat 21.30 da yapılacak.; olağanüstü grup toplantısı için C. H. P.. liler taze bir kuvvet kazanmış haldeydiler. Gelen milletvekilleri evvela Meclis Basın bürosuna uğrayıp son haberleri alıyorlar sonra kulise dalıyorlardı. Bu arada bazı milletvekilleri teşkilâtına müjdeyi verdi. İstanbul Milletvekili Sabri Vardarlı İstanbulla yaptığı telefon, konuşmasında:

"— Bu akşam kararı veriyoruz. Artık taviz yok. C. H. P. gene eski dimdik haliyle vazifesine devam edecek" diyordu.

Gazeteciler C. H. P. liler arasında bir şeyi bütün vuzuhu ile gördüler, C. H. P. de eski devirlerin o meşhur, o hayranlık uyandıran mücadele ruhu vardı.

Kuliste iki fare

C. H. P. li milletvekilleri saat 21'de tam kadro halinde Genel Başkanın gelişine intizar ediyorlardı. Bu arada kendi aralarında konuşuyorlardı. İzmirin sempatik Lebit Yurdoğlusu bîr gazeteci dostunun koluna girdi ve:

"— Havayı görüyormusun. İşte biz bu havaya hasrettik. Adamlarla iyiniyet içinde çalışmak için ne kadar gayret sarfettiğimizi biliyorsunuz" dedi. Sonra K. K. K. çalışmalarından misaller vererek koalisyonun A. P. kanadının ne derece insicamsız ve fikirsiz hareket ettiğini ortaya koydu. Bu sırada bazı A. P. li milletvekilleri-de merak içinde C. H. P. liler arasında dolaşıyorlar ve nabız yüklüyorlardı. Fakat aldıkları cevaplar hiç de onları hoşnut etmedi.

İşte tam bu sırada iki delikanlı ukala tavırları ile Grup Toplantısı yapılacak salonun bulunduğu hole geldiler ve oradaki kanapelere yerleştiler. Bunlar Irkçı ekalliyetin liderleri! Gökhan ve Hami ikilisiydi. Gazetecilerden biri mahut ikilinin yanına yaklaştı ve:

"— Ne o neticeyi mi görmeğe geliyorsunuz" dîye sordu. Cevabı Gök han Evliyaoğlu verdi:

"— Hayır C. H. P. lilerin asabını bozmak için geldik. İsmet Paşa istifa mı edecekmiş" Muhabir cevap verdir

"— Benim bildiğim İsmet Paşa bundan sonra istifa eder. Paşa istifa ederim dediyse istifa eder." Gökhan ve Hami ikilisi dudak büktüler ve:

"— Yok canım blöf bu. İnönü güven, oyuna gidecek" dediler. Fakat hâdiseler iki kafadarın bellediği gibi çıkmadı.

Aynı sıralarda bir başka A. P. li de ayni kanaati izhar ediyordu. Hâdise şöyle cereyan etti.

İsmet İnönünün istifasını duyan bazı subaylar Bulvara dökülmüşler ve neticeye intizar ediyorlardı. İçlerinden birisinin aklına bir muziplik geldi. Hemen en yakında bulunan bir gazete temsilciliğine gitti ve Gümüşpalayı telefonla bularak şu suali sordu:

"— Paşam İsmet Paşa istifa etmiş ne dersiniz?" Pala Pasa tereddüdsüz cevap verdi:

"— Yok canım o saat 18.30 istifasıdır. Blöf yapıyordur. Saat 20.30 da geri alır."

Fakat netice hiç de Pala Paşanın dediği gibi çıkmadı. İşte A. P. yi idare eden bu kafaydı.

Alkış ve heyecan dalgası

C. H. P. grupu heyecanla İnönüyü bekliyordu. Gazeteciler heyecanlı havayı pek yakından izlemek imkânını buldular. Zira kaçırılacak, saklanacak Ur şey olmadığı için gazetecilere yasak edilen salon Meclis İdare Amiri C. H. P. li Bahri Yazırın emriyle gazetecilere serbest hale getirilmişti. İşte bu sırada A. P. li Bakanlar sökün ettiler.

En önde birkaç saat evvel gazetecilere uykuda gezdiklerini söyleyen Şevket Bulatoğlu vardı. Bulatoğlu üzgün bir ifade ile gazetecilere:

"— Çocuklar. Paşayı ikna edemedik. İstifa edebilir. Aman bize haber iletin" dedi ve uzaklaştı. Zira C. H. P. deki heyecanlı havayı, o da fark etmişti.

Bir kaç adım gerisinden ise A. P. li Basın . Yayın ve Turizm Bakanı Evliyaoğlu geliyordu. Evliyaoğlu az ilerde oturan kardeşine bakmadı bile. O da gazetecilere:

"— Paşayı ikna mümkün olmadı. Biz kendisine yetki verdik. Ne isterse onu yapacak" dedi.

O sırada C. H. P. li idareciler, miletvekillerini grupa çağırıyorlardı. Birden bir konuşma oldu. Bir gazeteci:

"— İsmet Paşa geliyor" diye-bağırdı. Meclis binasının giriş kapısına koşuşuldu. Hakikaten Gelen İsmet İnönüydü. Başbakan koyu lâcivert çizgili bir elbise giymişti. Sol eli pantalonunun cebindeydi. Bir parça düşünceli fakat son derece dinçti. Arkasında sempatik Özel Kalem Müdürü Necdet Calp geliyordu. Gazeteciler ve İnönü birlikte yürümeğe başladılar. Bir gazeteci :

"— Paşam istifa edecek misiniz?" şeklinde sorunca İnönü:

"— Şimdi grupa gidiyoruz" diye cevap verdi. Gazeteciler Başbakanla birlikte C. H. P. Grup salonuna girdiler. Asıl heyecan dalgasına da burada şahit oldular. Bütün grup ayakta ye son derece heyecanlı bir şekilde Paşayı alkışlıyordu. Salonda "yaşa varol" sesleri yükseliyordu. 1-nönü gazetecilerin kendisinin peşini bırakmadıklarını görünce gülerek:

"— Ne o grupa da beraber mi giriyoruz?" diye sordu. Sonra alkışlar arasında tam kürsünün karşısına isabet eden sıraya oturdu. Başkanlık kürsüsünde İbrahim Öktem vardı. Flaşlar patladı ve bu coşkun tezahü-

Vatı tespit etti. Gazeteciler dışarıya çıkarılırken İbrahim Öktem:

"— Söz sayın Genel Başkanın" diyordu.

Son söz

İsmet İnönü, yerinden kalktı ve kürsüye doğru ilerledi. Yeni bir alkış başlamıştı. Genel Başkan pek mütehassis oldu ve sordu:

"— Beni niçin bu kadar çok alkışlıyorsunuz*?" cevap olarak tek bir sayha yükseldi :

"— Yaşa, Varol Paşa" Başbakan İnönü bundan sonra grupuna hitap etmeğe başladı.

İnönü, izahatına Bakanlar Kurulunun yaptığı son toplantıdan girdi. Altı şu kadar aydır, koalisyonun yaşatılması, müşterek dertlerin halli' için mücadele edilmiş ve neticede koalisyon ortağı bulunan A. P. nin kararsızlığı her gün yeni tavizler istemesi üzerine işin içinden çıkılmaz hale gelinmişti. Başbakan olarak bu mesuliyeti yüklenmenin artık lüzumu yoktu. İnönü C. H. P. nin de bu mesuliyeti yüklenmesine razı değildi. İşte bunun için İnönü de istifa etmeye karar vermiş ve bunu evvelâ Cumhurbaşkanı Gürsele sonra da Bakanlar Kurulunda bulunan A. P. li bakanlara açıklamıştı. Şimdi grupun fikrini soruyordu. Başbakan sözlerinin bu kısmında durakladı ye:

"— Şimdi benden 24 saatlik mehil isterler, arzu ederseniz buraya çıkın konuşun ve fikirlerinizi söyleyin sonra ben de kararımı bildireyim" dedi. Fakat bütün gruptan bir ses yükseldi:

"— Konuşmak istemiyoruz. Mühlet vermiyoruz". Bunun üzerine Başbakan olduğu yerden cevap verdi:

"— O halde yarın istifamı vereceğim" Bu sözler birden büyük bir alkışa daha sebep oldu. Grup, Genel Başkanı kararından dolayı alkışlıyordu. C. H. P. grupu, koalisyondan çekilmeyi ittifakla tasvip ediyordu..

Kapılar açıldı ve milletvekilleri iki koldan dışarı, çıktılar. Bir C. H. P. milletvekili bir gazeteciye :

"— Tamam işi bitirdik" dedi ve sonra sevinçle uzaklaştı. Bu sırada İnönü de dışarıya çıkıyordu. Milletvekilleri Paşayı elini öperek kutladılar. Bütün bunlar bardağın ne derece taştığım gösteriyordu. Gazeteciler İsmet İnönünün etrafını aldılar ve sordular:

"— Paşam çekilecek misiniz!?" İsmet Paşanın bu suale verdiği cevap iki kelimelik oldu:

"— İstifa edeceğim."

Son karar

C. H. P. grupu dağıldığında saat 11: 38 di. Milletvekilleri heyecandan sarhoş bir halde dışarıya çıktılar. Başkentte ılık.bir hava vardı. Sokaklar hala kalabalıktı. Subaylar, meraklılar, milletvekillerinden haberi duydular. Hemen herkes Paşanın kararım tasvip, ediyordu. İnönü o akşam doğruca Çankayaya evine gitti ve/ uykuların en rahatım uyudu. Ertesi gün istifasını Cumhurbaşkanına verecekti.

Haftanın ikinci yarısındaki perşembe günü istifasını bizzat daktilo ettik ve sonra Çankayaya gitti. Saat 11.28 de ise istifasını'Cumhurbaşkanına takdim etmişti. O gün A. A. Başbakan İsmet İnönünün, hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı Gürsele verdiğini bildiriyordu.

Bu satırların dizildiği sırada C. H. P. Genel Başkanı İnönü yeni bir koalisyonun yükünü omuzlanna almağa hazırlanmaktadır.

İnönü ve Gümüşpala son görüşmelerinde

Elveda!

A. P.

Lâf ve peynir gemisi

Gümüşpala, ellerini ovuşturarak söze başladığında toplantının sonucu âdeta belli olmuş, yüzleri derin bir tebessüm kaplamıştı. Genel Başkan karşısında bulunan A. P. li politikacılara, Genel İdare Kurulunun haftanın ikinci yarısındaki cuma günü yapı* lan önemli toplantısında ilk söz olarak şunları söyledi:

"— Artık maziden bahsetmiyelim. Karşılıklı kabahatler olmuştur[1]. Bunların üzerine sünger çekelim. Kimse kimseyi itham etmesin "

Genel Başkanın sözlerinden, ne olursa olsun "istifa etmeye niyetli" olmadığı, şefaat talep ettiği, bu statüde devam etmeyi faydalı bulduğu anlaşılıyordu. Hakikaten toplantının sonucu, daha başlarda belli olmuştu. Olmuştu ama, A. P. Genel İdare Kurulu üyelerinin büyük bir kısmı içini dökmek zaruretini duyuyordu. Nitekim, Gümüşpaladan sonra söz alan Halûk Nurbaki, A. P. nün iç işlerinden bütün çıplaklığıyla bahsetti. Çeşitli cereyanların menşeini, Grup içinde Irkçı Ekalliyetin kimlerden talimat aldığım enine boyuna anlatı. Salonda bulunanlar:

"— Aman doktor, gazeteciler dışardan dinliyorlar, bağırma bu kadar" demek zorunda kaldılar.

Genç milletvekili sesini biraz daha yükselterek sözlerini bağladı:

"— Gümüşpalanın etrafındakiler ya kezzapla temizlenmeli veya onlarla beraber kendisi de terketmelidir."

Olan olmuş, ok yaydan çıkmıştı. Gümüşpalanın yerinde kımıldandığı görüldü. Ama Genel Başkandan evvel bir başkası, Saadettin Bilgiç, atıldı ve konuşmak için söz istedi. Başkan, sırasının gelmediğini belirtince, Bilgiç :

"— Ama, Nurbaki konuşmasında bize sataştı!" dedi.

Genel Başkana hücumlar bununla kalmadı. Son derece sakin ve hafif sesle konuşan Prof. İzzet Birant.

A. P. li idareciler Mecliste
Anlaşmayanlar buluştular

umulmayacak şekilde sesini yükselterek, durumu ve Genel Başkanın i-.8i- bu hale getirmesindeki gayretlerini anlattı ve sözlerini:

"— Paşa, ben buraya politika yapmağa geldim! Sizin gibi entrika yapmağa değil.." diye bağladı.

Gümüşpalânın cevabı işitilmedi. Üstelik, her ağzını açan hatip, Genel Başkanı bir tarafından yerdi. Öyle ki, hücumlara Şinasi Osma bile dayanamadı, kendini dışarı atı.

Ne var kî, bütün konuşmaların bütün çabaların neticeyle bir ilgisi olmadı. Genel İdare, Kurulu havanda su döğmekte devam ediyor, A. P. idarecileri birbirlerine hatıralarını anlatmakla yetniyorlardı. At çoktan alınmış, Üsküdar çoktan geçilmişti.

Kendi kendilerini aldatmaktan ileri gidemiyen A. P. idarecileri, Genel İdare Kurulunda yapılan bir iki küçük değişiklikle meseleyi kapatmayı, gerilmiş sinirlerin yatışması için kafi buldular. Kabak, Genel Sekreter Şinasi Osmanın başında patladı. Osmanın yerine, genç ve akl-ı selim sahibi İsmet Sezgin Genel Sekreterlik vazifesini yüklendi. •

İş gene oluruna bırakılıyor olayların gidişine göre bir dahaki toplantılara intizar ediliyordu. A. P. nin durumunda ufacık bir değişiklik olmadı. Toplantıda bunu Turhan -Kapanlı gülümsiyerek itiraf etti ve mukadder akıbeti açıkladı:

"— Bu statü devam ettiği müddetçe, A. P. Devlet hizmetine uzaktan yakından iştirak edemez, muhalefet vazifesini bile yapamaz..."

Böylece haftanın içinde cereyan eden olaylar, A. P. için süregelen bir söylentinin gerçek olduğunu ortaya koydu ve Mecliste 228 ikisi ile temsil edilen bu partinin bir kuru kalabalıktan ileri gidemiyeceğini göstermiş oldu.

Çorap söküğü

Haftanın ortasındaki çarşamba gecesi Ankara Palastaki bir kokteylden çıkan şişman, çıplak kafalı, iyi dikilmiş lâcivert elbisesine beyaz _ lâcivert benekli kravatını son derece itinayla bağlamış bir adam, bir takım olayları da peşinden sürükledi. Şişman çıplak kafalı adam, ağır adımlarla Belvü Palasa doğru yürüyor, şahane bir makam otomobili kendisini ağır ağır takip ediyordu. Kırmızı plâkalı Bakan otomobilinin sahibi olan zatın adı Cahit Akyardı ve bir gün evveline kadar Ulaştırma Bakanı bulunuyordu. Gecenin o saatinde ağır adımlarla Belvü Palasa ulaşmağa çalışan Akyarın viskiye .fazlaca iltifat etmiş olduğu gözden kaçmıyordu. Buna rağmen Belvü Palastaki randevusuna • ulaşabilmeyi becerdi. Koalisyon Kabinesinin 4 Bakanı randevuya kendisinden evvel gelmişlerdi. Belvü Palasın kapısına sıralanmış kırmızı plâkalardan, içerde Cavit- Oral, Nihat Su, Ahmet Topaloğlu ve Necmi Öktenin bulunduğu anlaşılıyordu.

A. P. içinde süregelen kavganın hararetli taraflarından bir kısım Genel İdare Kurulu üyeleriyle, mutedil diye adlandırılan bazı A. P. li milletvekilleri de -Kâzım Yurdakul. Nuri Bayar, Mehmet Ünaldı, Sakıp ünal- toplantıya katılmışlardı. Genel İdare Kurulunun son derece hırçın, bazı gerçekleri uzun müddetten beri arkadaşlarının başına vura vura söyleyen üyesi genç milletvekili Halûk Nurbaki ve olayların gelişmesi sonucunda mutedillerin yanında yer almayı doğru bulan Ömer Eken, toplantının asları arasındaydılar. Davet çarşamba gecesi ortaya çıkmış ve bir gün evvel Grupta kopan fırtınanın sonucunu alabilmek amacıyla bir araya gelinmişti.

Bakanlar ve milletvekilleri Belvü Palasın birinci katındaki istasyon tarafına bakan, dikdörtgen salona, protokolü bir tarafa atıp, serpilmişlerdi. Ortada uzun bir masa vardı. Duvarlardan arka cepheye düşeninde iki küçük, bir büyük tablo asılıydı. Dip taraftaki pencerelerden ikisi sıkı sıkıya kapatılmış, biri hafif aralanmıştı. İstasyon caddesindeki büyük pencere ise ardına kadar açık-

Masanın, tabloların altına rastlayan kısminde Necmi Ökten, yanında Ömer Eken, onun hemen yanında Cahit Akyar oturuyordu. Onların karşısına düşen koltuğa Ahmet Topaloğlu adeta gömülmüştü. Halûk Nurbaki pencere kenarında ayakta duruyordu. Cavit Orala gelince o, masanın ucuna yerleşmişti.

Bakanlar ve milletvekilleri durumu gelişigüzel, heyecanlı Jestlerle müzakere ediyorlardı. Her kafadan bir ses geliyordu. Bir zamanlar hararetli af tarafları olan Nihat Su, seçim bölgesindeki "ağası" Ömer Ekenin ağzının içine bakmaktaydı. Eken ikide bir başını sallıyor, içini çekiyor, düştüğü çıkmazdan çıkabilme imkânlarım araştırıyordu. Nihat Su, seçim bölgesindeki -Antalyadır- "ağası"nın mırıltılarını dahi "evet Ömer ağabey" şeklinde cevaplandırmağa çalışıyor, lâfa yetişmeğe gayret ediyordu.

Müzakerenin hararetli hatibi Halûk Nurbaki durumu izah etti. İnönünün istifasıyla bıçak kemiğe dayanmıştı, yapılacak tek sey, Meclis Grubunda dön geri etmek, vukuu muhtemel bazı olayların önüne geçme bahtiyarlığına erebilmekti. Nurbakinin uykusuz olduğu, yorgun bulunduğu belli oluyordu. Buna rağmen pek neşeliydi. Teklifi, ertesi gün Grubu toplamak ve meseleyi kökünden halletmekti. Yapılacak başka şey yoktu. Atılan köprülerin acele tamiri mümkündü. Bu fırsatı kaçırmamak gerekiyordu. Genç milletvekili bu arada. İstanbuldan, gelmiş olan bir ahbabıyla konuştuklarını, belki sadece "eğlenmek" için birkaç kelimeyle anlattı. Adı "9 subay" olayına karışmış olan Cemal Yıldırım, adındaki bu zatın bazı gerçekler üzerinde durduğun-

dan bahsetti ve sözünü gevrek bir kahkahayla bağladı.

İşin daha önemli noktalarını Nec--i Ökten ele aldı. Ökten, A. P. içindeki kargaşalığın giderilmesinin zaruretinden bahsederken, meseleyi İnönünün politik kudretine bağladı ve şöyle dedi:

"— Çocuklar, bakın, bu ilk partide bizi İnönü mağlûp etti. Yanlış taktiğimize kurban gittik. Şimdi C. H. P. adamakıllı kuvvetli durumda. Biz parça parça olduk. Durumumuzun kuvvetlenmesi için ne taviz vermek gerekirse verelim, İnönüyü üç - dört gün evvelki havasına sokalım."

Öktene A. P. li Devlet Bakanı Nihat Su cevap verdi. Bakan burnunun ucundaki gözlüğünü düzeltti ve Ömer Ekene bakmayı İhmal etmeden:

"— Biraz evvel Gümüşpalayla konuşmuşlar. Paşa, 'bu bir blöftür, İnönü istifasını geri alacaktır' demiş. Bence de geri alabilir" dedi.

Pencere yanında duran genç milletvekili Nurbaki ile Nuri Bayar gevrek birer kahkaha attılar. Nurbaki, Suya cevap verdi:

"— Nihat bey, bu olsa olsa Şinasi Osmanın fikridir. İhtilâl başlı - yana kadar bu adam böyle konuşacak..." .

' 'Nihat Su, söylediklerine inanmasa bile, kelimelerin üzerine basa basa konuşmuştu. Zira, Ömer Ekenin de böyle düşündüğünü sanıyordu!

Bu sırada salona yeni girmiş olan Topaloğlu - İçişleri Bakanı bir ara, bazı temaslarda bulunmak üzere toplantıyı terketmişti-, sözü diğerlerinin ağzından aldı:

"— Ben bazı temaslar yaptım. Bu arada Ankarada bulunan Faruk Güventürkle de konuştum. Bana, 'seni severim, vaziyet ciddi, dikkat edin' dedi" diyerek içini çekti.

Etraftan sordular:

"— Güventürk Ankarada ne arıyor?"

Soruyu, sigarasını' keyifle tellendiren Nurbaki-şöyle cevaplandırdı:

"— Yarın maaş günümüz. Çekler alınmış. Merkez Kumandanlığından imza mukabili dağıtılacakmış.."

Genç politikacı sözünü bitirince, meşhur kahkahasını da salıvermekten geri kalmadı.

Topaloğlu-sözlerine ağır ağır devam etti:

"— Cumhurbaşkanının bütün ümidi, A. P. içindeki mutedillerde.. Hatta bizden, sabah dokuza kadar çoğunluğu temin edecek imzaları getirmemizi, bunu temin edersek istifayı kabul etmiyeceğini bile söyledi."

Salonda bulunanlar bu söz üzerine telâşa düştüler. Bir karışıklık doğdu. Bu arada 12'lerden ileri gelen iki genç milletvekili, Topaloğluyu salondan çıkarıp bir köşeye çektiler. İçişleri Bakanına bazı şeyler söylediler. Bakan başını salladı ve Belvü Palası tekrar terkettî.

Bir müddet sonra geri dönen Topaloğlu ümitsizdi. Zira tavsiye üzerine Gümüşpalaya gitmiş, Genel Başkanlıktan çekilmesini, umumi arzunun bu olduğuna belirtmiş, ancak Gümüşpaladan son derece fanatik bir cevap almıştı:

"— Benim bu işi yapmamla, intihar etmem birdir. Öyleyse intihar edeyim.."

Gümüşpala bu cevabı verirken, yanında bulunan kurmayı' Kemal Bağcılar ve Mehmet Başaranın da tasvibini almıştı!

Gümüşpalanın Kurmay Heyeti, kendisine adamakıllı • destek olmuş ve:

"— Paşam, dayanın, biz kazanacağız" demişti.

Topaloğlu bütün bunları naklettikten sonra sözlerine.ilâve etti:

"— Üstelik, taktik bakımından yanlış hareket etmiş oluyoruz. Zira Pala Paşa yarın teşkilâta gider,' 'beni İnönünün uşağı yapmak istediler, kabul etmedim, istifa ettim' der, ziyam büzlere dokunur."

Aslında Gümüşpalanın istifası için bu, ikinci bir hamleydi. İlk hamle, I2'ler tarafından Suat Hayri Ürgüplü vasıtasıyla yapılmak -İnönü daha istifa etmemişti- istenmişti. Ürgüplüye, Cumhurbaşkanına giderek meseleyi anlatması, istifa etmesi için Gümüşpalaya Gürsel- tarafından, nasihatte bulunulmasının temini söylenmişti'. Ürgüplü işi karıştırmış, vakit gecikmiş ve İnönü istifa edince, Gürselle sağlanan randevu gece yarısı iptal edilmişti.

A. P. li milletvekilleri Mecliste kulis yapıyorlar

Kim kime; dum duma...

Topaloğlunun sözlerine en fazla itibar eden, Ömer Eken oldu. Ama Eken, birşey yapmak mecburiyetinde olduklarını kabullendiğinden, başka bir fikir ortaya attı:

"— Şinasi Osmayı istifaya mecbur edelim. Darbe vurmuş oluruz" dedi.

Ekenin sözlerine -Nihat Su hariç- orada hazır bulunanlar gülümsediler. Birkaçı:

"— Olur mu Eken?" dediler.

Ökten :

"— Osmayı istifaya zorlarsak, Gümüşpala beraber istifa eder. Yıpratma yoluna gidelim" diye fikrini açıkladı.

Yıpratma yolu, toplantıda bulunanların aklına yattı. Evvelâ Grubu toplamalı, orada verilecek bir meydan muharebesinden sonra Genel İdare Kurulunda işe vaziyet etmeliydi. Daha sonra, A. P. Meclis Grubunun bir gün evvelki toplantısında Hükümete karşı takınılan tavrın yanlış oylama şeklinden ortaya çıktığı înönüye izah edilir ve istifasını geri alması istenilebilirdi. Böylelikle, şimdilik duruma hakim olunur ve İnönüyle pazarlığa oturma imkânı bir kere daha elde edilebilirdi. Bütün bunlara genç-milletvekili Nurbaki kıs kıs güldü ve:

"— Yahu, İnönü sizinle pazarlığa oturuyorsa, politikadaki amatör zevkini tatmin için oturuyor" diye mırıldandı.

Genç adamın dediklerini, birkaç Basın mensubundan' başka duyan olmadı. Salonun açık penceresi altına sinmiş olan gazeteciler, mırıltıya gülümsediler. Ama, muvazenelerini de kaybederek gürültüyle yere yuvarlandılar. Karanlıkta saklanacak yer ararlarken gürültüyü işiten Ur A.P. milletvekili pencereden uzandı, etrafa göz attı. Basın mensuplarını, o sırada dam üstünde oynaşmakta olan İki kedi kurtardı. Milletvekili gülümsiyerek başını pencereden çekti ve konuşmaları dinlemeğe koyuldu.

Bu arada, bir gün evvelki Grup kararının yanlışlığını ortaya koyacak imzalana toplanması işi kararlaştırıldı.

Arkadan gelen istim

İmzaların toplanması işini Halûk Nur baki üzerine aldı. Gece bir hayli ilerlemiş, saat 3'ü bulmuştu. Ama genç milletvekili, eğlenceli işi uykusuz kalmağa tercih etti. Nitekim o gece kapısını çaldığı A. P. milletvekillerinin kapıya çıkış tarzlarını unutamadı. Kesin kararlar arefesinde bulunduklarını sezinleyen milletvekilleri, gecenin bu saatinde gelen misafirin Nurbaki olduğunu tahmin edemediklerinden, uykularından, bir hayli telâşlı uyandılar. Kapıya çıktıklarında, renkleri kâğıt gibiydi. Radyolarına sarılıp Ankarayı arayanlar ve uzun müddet kapıya bu yüzden çıkamıyanlar bile oldu.

Nurbaki, eğlenceli turunu atmağa hazırlanırken, Cahit Akyar:

"— Şu imza işini halledelim. Arkadaşlar benim arabaya atlayıp dolaşsınlar. Hatta bir müvezzi çağırabilirim" şeklinde bir teklifte bulununca, Ökten:

"— Cahit, resmi plâkalı arabayla dolaşmıyalım. Bir şey söylerler. Bir başka otomobil 'bulalım" demişti.

Akyar ise, meseleyi başka yönden mütalâa ettiğinden :

"— Canım, gecenin hu saatında resmî arabanın lâfı mı olur?" cevabıyla Ökteni savusturmuştu.

Halûk Nurbaki
Doğru *yolu gösteren*

Sonra dört Bakan ve Eken, Nihat Sunun makam otomobiliyle Belvü Palası terkettiler. İçerde, Bakanlardan sadece Ökten kalmıştı. Bu sırada Nurbaki, eğlenceli turunu tamamlamağa ve meşhur önergenin altındaki imza adedini arttırmağa çalışıyordu. Öktene gelince o, Şinasi Osmayı bekliyordu Osma da Nihat Sunun fikrindeydi, İnönünün büyük bir blöf yaptığı tezini savunuyordu. A. P. nin ikî kanadına mensup iki eski asker bir müddet konuştular. Osma, İnönünün blöfünü görmek gerektiğini cakayla belirtti. Ökten biraz aşağıdan aldı, kebapla şişin yanmamasını temine çalıştı.

Önergeler Önergesi..

Altındaki imza adedinin kabarmasına çalışılan önergenin dolaştırılması kararı, A. P. içindeki karışıklığı ve ikili oynıyan bazı idarecilerle, ne oynandığını dahi bilmiyen bir takım idarecilerin durumunu ortaya koyuyordu.

Önerge, toplantıdan bir gün evvel yapılan ve hayli çekişmeli, hatta kavgalı geçen A. P. Grup toplantısının merkez-i sikletini teşkil etmekteydi. Yeni Büyük Millet Meclisindeki A.P. Grup toplantısının neden gürültülü geçtiği, bu önergenin, macerasından kolaylıkla anlaşılabilirdi.

O gün Gümüşpala, etrafıyla birlikte salonun ön kısmına yerleşmişti. Mutedil milletvekilleriyle, onların öncülüğünü yapan Genel İdare Kurulu üyeleri ise bir başka köşeye çekilmişlerdi. İki tarafın arasında kalan ve ne yapacağını bir türlü kestiremeyenlere gelince onlar, salona gelişigüzel serpilmişlerdi.

Toplantı, Gümüşpalanın konuşmasıyla açıldı. A. P. Genel Başkanı, kısa süren izahatında, af konusunun Parlamentonun işi olduğunu, meseleyi Hükümete bırakmamak gerektiğini ifade etti. Hükümet teklifini kabul eden 12 A. P. Genel İdare Kurulu üyesine de bazı nasihatlarda bulunan Genel Başkan, meseleyi Parti Grubuna Ur ön yargıyla getirdiğini ortaya koydu.

Gümüşpalanınkini takip eden konuşma, A. P. Grup İdare Heyeti adına Ferruh Bozbeyoğlu tarafından yapıldı. Bozbeyoğlunun konuşması bir hayli geniş ve ilgi çekiciydi. Genç ve affın 1 numaralı taraftarı görünen milletvekili, Hükümet teklifini birkaç noktadan tenkit etti ve buna karşı Grup İdare Heyetinin görüşünü ortaya koydu. Bozbeyoğlunun iddiasının birinci kısmını, Hükümet teklifindeki "şartlar" ve "zaman" teşkil ediyordu. Buna karşılık daha açık ve belirli bir teklif getirilmesi gerektiğini söyleyen genç ve aşırı af taraftan milletvekili, affın, kademeli de olsa, bir tek kanun metni içinde ifade edilmesinin şart olduğunu söyledi.

Önerge furyası

A. P. içindeki muhtelif cereyanların temsilcileri bundan sonra faaliyete geçtiler. İlk adımı Kayseridekilerin pek yakınları attılar. Önergenin altında çok iyi tanınan bir isim vardı; Cahit Okurer!.. Okurer, Hükümet teklifinin reddini ve affın topyekûn çıkarılmasını talep ediyordu. Önerge fazla itibar görmedi. Birçok A. P. li milletvekili, önergenin ne lehinde, ne de aleyhinde oy kullanmayı tercih ettiler. Önerge raddedildi.

Hemen arkasından, Adnan Kara-

Turhan Kapanlı
Akıl biraz da yaştadır

küçükün, Genel Başkana yetki veril--ini talep eden önergesi geldi. Red oylan, Gümüşpalanın canını bir hayli sıktı. Ne var ki, reddedenlerden çoğu affa taraftar olmadıklarından veya Hükümet teklifini desteklediklerinden değil, Gümüşpalanın tek başına bu işi kıvıramıyacağına artık kanaat getirdiklerinden bu şekilde, oy kullanmışlardı.

Daha sonra Ömer Eken ve İhsan Sabri Çağlayangilin Önergesi Başkanlığa getirildi. Kızılca kıyametin kopmasına sebep teşkil eden önergenin sahipleri birçok teklifleri telif ekmişlerdi. Koalisyonun devamını isteyen ve fakat A. P. li Bakanlar kanadının revizyonundan çok şeyler ümit eden bu politikacıların teklifinde, Affın Adanadaki mahkûmlara da teşmili arzulanıyor, 10 yıllık mahkûmların tahliyesi isteniyor. Genel Başkan ile Genel İdare Kuruluna yetki: talep ediliyordu. Teklif, ' öylesine hazırlanmıştı ki, iki tarafı birbirine yaklaştırabilir, A. P. içindeki tarafların uzlaşmasını temin edebilir, Koalisyonun devamını .. Bakanların değişmesi şartiyle - sağlıyabilir. İki parti arasındaki gerginliği - A. P. li Bakanların değişmesi şartiyle - giderebilirdi. Çağlayangil ve Ekenin bu teklifi, A. P. içindeki bazı politikacılar hariç, grupları birbirine çekti. Ancak adamakıllı müfritler buna yanaşmadılar. Zira önergenin genel havası, 12'lerin taleplerinin kabulü şeklinde yorumlanabilirdi. 1. maddede şöyle bir kısım vardı: "10 yıllıklara kadar olanlar tahliye veya af olacaktır."

Hal-böyle olunca, 300'e yakın milletvekili - ancak meşruten tahliyeden istifade edebiliyorlardı.

Mehmet Turgut kendisini kürsüde zor buldu. İnsiyaki bir itmeyle önergeye itiraz etti, durumu açıklamaya çalıştı.

Oylama bir hayli gürültülü oldu. Önerge, taraftarları, kabul oylarının 92, red oylarının 58 olduğunu iddia ettiler. Başkanlık Divanı ise, önergemin bir oyla -80 e 79 reddedildiğini bildirdi.

A. P. li Bakanlarla milletvekilleri arasında kavga burada başladı. Tezkan, Cavit Oralın boğazına sarıldı. Yerinden mütemadiyen bağıran Neriman Ağaoğluya, Trabzon Milletvekili Selâhattin Güven nezaketle itidal tavsiye etti ve Parlâmentonun Ağaoğlu ailesinin bazı ailevî meselelerini hâlletmek için teşkil edilmediğini anlattı.

Bu arada Evliyaoğlu kardeşler birbirlerine girdiler. Bakan olan Evliyaoğlu, küçüğün üzerine yürüdü.

Bütün, bunlardan sonra önerge sahipleri, önergelerinde küçük bir değişiklik yapmayı kabul ettiler. Yapılan değişiklik "tahliye" kelimesinin yerine sarahaten "af" kelimesinin konulması oldu. Böylece Hükümetin ve A. P. Merkez İdare Kurulu üyelerinden onikisinin müştereken kabul ettikleri- protokole karşılık A. P. Grubu bir teklif getiriyordu: Teklif iyi karşılandı.-İnönü o sırada istifa etmemişti- ve çoğunlukla kabul edildi.

Boşa giden emekler

Teklif, 12 A. P. Merkez İdare Kurulu üyesi tarafından -Gümüşpalacılar hariç, desteklenmedi. Kapanlı, Nurbaki, Sezgin üçlüsü fikrinde ısrar etti ve imza attıktan bildirinin metnine sadık kalınmasını istedi.

A. P. içindeki çekişme, İnönünün istif asının'duyulmasıyla bundan sonra başladı.İstifa haberi A. P. li idarecileri öyle şaşırttı ki Gümüşpala, tekliflerinin Hükümet teklifinden daha munis olduğunu bile ileri sürdü. Bu arada, bütün işlerini bir kenara bırakıp, üç aylık maaşını almak üzere verilen çeki Meclis Muhasebesinden almayı ihmal etmedi. Paranın tahsilini de geciktirmedi.

İşte, perşembe günü toplanması istenilen A. P. Grubuna, 12'lerden, fikirlerinde ısrar edenler tarafından getirilecek yeni bir önergenin imzalarının toplanması işi, bundan dolayı -İnönü o sırada istifa etmişti- Belvü Palasta yapılan toplantıda karara bağlandı. Gerçi o gece ve ertesi sabah yeni önergeye -yeni" Önerge, Hükümet tebliğinin tamamen desteklenmesi mahiyetini ufak farklarla taşıyordu. İmza koyanların sayısı 116'ya çıktı ama, A. P. Grubunun bir araya gelmesi mümkün olmadı.

O sabah, A. P. Grup salonunun kapısında kümeleşen milletvekilleri, birbirlerine, İnönünün istifasıyla ilgili olarak aynı şeyi söylediler:

"— Ben sana demedim, mi, bu adam bir gün istifa, eder, sonra işin icinden çıkamayız diye?.."

Bu söz o kadar çok kullanılıyordu ki, A. P. Grubunda Koalisyon aleyhtan ve İnönünün karşısında bulunan bir tek milletvekili olmadığı sanılırdı!

Nitekim. Grup salonunun kapısında toplanan A. P. Grubuna mensup milletvekillerinin telâşı kısa zamanda Parlamentoyu sardı. • Nihat Suya göre Grubu, "önergenin altındaki imzalar artsın" diye toplamıyorlardı. Gümüşpalaya gelince o, telâş ve şaşkınlık, Grubun havasını bir anda kendi aleyhine çevirebilir düşüncesiyle, ortalıklarda- görünmüyordu. Aşırı müfritler ise, mağlûbiyetlerinin yüzdesinin ziyadesiyle arttığı fikriyle ileri girmiyorlardı. Kısaca, hepsi de ne yapacağını bilmez-halde dolaşıyor ve kesin 'bir karara yaramıyor du. Nitekim Grup toplantısı yapılamadı ve mesele gene Genel İdare Kurulundaki çekişmelere terkedîldi.

C.K.M.P.

Uzay geometri

Herşey Bölükbaşının Genel Başkanlıktan ayrılma talebinin-kabu'

Osman Bölükbaşı
Nanik

lüyle başladı. Hikaye öyle bir hikayeydi ki, dillere destan yılan hikâyeleri, binbirgece masalları bunun yanında sönük kalırdı.' Bölükbaşı iki muarızının partiden ihracı konusunda -Saadet Evren ve Ahmet Tahtakılıç- aylardır ısrar ededursun, C. K. M. P. li diğer başlar dolabı döndürmek için en müsait zamanı ve zemini beklemekteydiler. Muvakkat ihraç, "parti sarsılmasın.bekliyelim", "Genel Kongre meseleleri halleder" teraneleri küçük partiyi ayakta tutmağa yettiği günlerde, bir Genel idare Kurulu toplantısı ortalığı aydınlığa kavuşturuverdi.

Bölükbaşı Genel Başkanlıktan istifa edip, yerine muvakkaten bırakacağı Ahmet Oğuz da kendisini takip

Nurettin Ardıçoğlu
Küçük hesaplar

edince bir hayli memnun olmuştu. Gelgelelim, Oğuzun boşalan yerine Genel İdare Kurulu toplantılarından bîrinde 15 Ekim seçimleri ithalatından Muhlis Etenin oturtulması gerdiği ortaya çıkınca, evvelâ iri kıyım lideri, sonra da kadim C. K. M. P. lileri bir telâştır aldı. Oğuz istifasından vazgeçti. Hasan Dinçer Bölükbaşma vekâlet etmeyi üzerine aldı ve günlük politikaya dönüldü.

Ama mesele burada kapanmadı. Yıllardır politika arkadaşlarını tanıyan Oğuzlar, Amalar, Ardıçoğulları, Karamanın koyununun ortaya çıkaracağı oyuna karsı hazırlandılar. Partinin içine D. P. nin enkazından alınıp yamananlar bir hayli kabarık sayıya ulaşmaktaydılar. Zaman, zaman bunların ağır bastığı dahi oluyordu. Gene zaman zaman C. H. P. nin karşısına dikilmek, 27 Mayısa hafif de olsa karşı olmak fikri etrafında gruplaşmalar, kuvveti arttırıyordu. Liderliği fiilen küçük parti içinde Ahmet Oğuz yapıyordu. Arna ve Ardıçoğlu kader arkadaşlarını takipte gecikmediler. Tahtakılıç ve Evren de işe katılınca mesele daha iyi ortaya çıktı. Üstelik elde henüz kırılmayan bir bono vardı. D. P. mirasçılığına hiç bir parti tamamı tamamına sahip çıkmamıştı.

İşte böylece, ayda birkaç defa partiden istifa tehdidi savuran iri kıyım liderin karşısına çıkıldı. Oğuz ve Ama Bölükbaşına açıkça cephe aldılar. İyi taradıkları kader arkadaşlarına en fazla tesir edecek hareketlere başladılar. Bütün iri görünüşüne rağmen çoğu zaman hislerinin kurbanı olan Bölükbaşının küçük kaprislerine dokunmaya başladılar. Evren ve Tahtakılıç baştacı yapıldı. Devamlı tahrikler, hele af sedalarının yankıları Bölükbaşının hızla koşarken birden geri dönüvermesine sebep teşkil etti.

Arna, Özardanın af teklifine prensip kararma rağmen imza koymaktan kaçınmadı. Oğuz fiilen partinin lideri rolünü oynamağa başladı. Hal öyle olunca Bölükaşına İstifa etmekten, C. K. M. P. den ayrılmaktan başka çare kalmıyordu.

İşte haftanın ortasında perşembe günü iri kıyım lider partiden istifa ettiğine dair dilekçesini Genel İdare Kuruluna gönderdiğinde, geri çevrileceğini büyük bir iyimserlikle umuyordu, fakat kendisine "güle güle" deniliverdi. Öyle ki iri kıyım lider istifasının cidiyetini kendisi bile anlıyamamış ve basın mensuplarını teker teker arayıp herbirine "bak sadece sana söylüyorum, başkasının haberi yok istifa ettim" bile diyememişti.

Ama mesele ciddiyete binince Bölükbaşı paçaları-sıvadı. İki yönden avantajı vardı. Evvelâ C.K.M. P. de 27 Mayıs aleyhine cereyana karşı olan miletvekilleri kendisini takip edeceklerdi. Nitekim öyle oldu. Emekli Albay Nihat Berkkan şiddetli bir istifanameyle C. K. M. P. den ayrıldığını bildirdi. Gerekçe partinin tutumunun 27 Mayıs İhtilaliyle bağdaşmasına imkân olmayışıydı. Berkkan parti liderlerini D. P. mirasının paylaşıcıları arasında en fazla yatırım yapanlar olarak vasıflandırıyordu. Bunun dışında Bölükbaşını şahsi sevgi, sempati ve güvenden dolayı takip edecekler çıkabilecekti. Hakikaten öyle oldu. Sabık O K. M. P. Genel Başkanının bir Genel İdare Kurulu toplantısında "Partiyi A. P .nin bir şubesi olmaktan kurtaracağım Buna müsaade etmiyeceğim" feryadının taraftarları oldukça kalabalık oldu. Bir de normal bir düzenin işlemesi için, kuvvetli Hükümetlerin iş başında bulunmalarını arzulayan C. K. M. P. liler parlamento içinde rahat hareket edebilmek imkânını sağlamak için fırsatı kayırmadılar. Böylece C. K. M. P. içinden Bölükbaşıyla birlikte 21 kişi ayrılacağını ifade etti.

Bir hesap

"Bölükbaşının parti içindeki davranışları ve bu davranışların üzerine gidilmesinin yanında iri kıyım li-

Nihat Berkkan
Ateşli eski asker

derin bir başka hesabı da oldu. Kabinenin kuruluşu arefesinde C. K. M. P. li ileri gelenlerin üçlü bir koalisyona "evet" dememeleri için sebep yoktu. Yıllar yılı beklenilen bakanlık koltukları oldukça zarif şekiller halinde gece uykuları arasına giriyordu. İri kıyım lider koalisyonun üç kanadından en zayıfı olma yollarını açan bu düşüncenin yatımda yer almadı. Evvelâ peşinen diretmiş olduğunu hesapladı. Sonra parlamentoda başıboş bir grup süratle çoğalıyor ve kendisine lider arıyordu. Pekâlâ bu grupu peşinden sürükliyebilme imkânına dört yıllık parlamento süresince yeni bir partinin temellerini atma ve geliştirme imkânları eklenebilir-

di. Günün şartlarına göre, çıkışlar yapıp, günün şartlarına göre oyun oynama stratejisinin peşi sıra, yapılacak siyasi yatırımın büyük çapta kendi politik hayatına faydası olabilirdi.

İşte iri kıyım liderin soranlara "Gördüğüm lüzum üzere C. K. M. P. den istifa ettim" cevabının arkasında bu şık ta saklıydı. Görülen lüzumun bir kısmı Bölükbaşının ilerideki yıllar için yapacağı hazırlıktı.

Uzayda C. K. M. P. küresine muhtelif yönlerden bakanlar, "Bölükbaşı gitti, Parti kurtuldu" kadar "Bölükbaşı gitti, C. K. M. P. bitti" de demektedirler

İşçiler

Enteresan bir grev

Bitirdiğimiz haftanın ortalarında bir gün İstanbulda, Topkapıda, eski Londra asfaltı üzerinde bulunan bir fabrikaya girenler, şaşkınlıktan küçük dillerini yutabilirlerdi. Zira çalışma saatiydi ve işçiler, makinaların başında veya yerde bağdaş kurup oturmuşlar ve havadan sudan yârenlik ediyorlardı. Durum gerçekten garip ve şaşkınlık vericiydi. Bu adamlar neden çalışmıyorlar ve, son derece yaygın bir tâbirle, niçin böyle "dalga geçiyorlar"dı ? Olup bitenlerden habersiz olanlar için garip filan bu durum, aslında öyle hafife alınır cinsinden değildi. Çalışan işçi-ler, modern sendikacılık sözlüğüne göre "oturarak grev" yapıyorlardı. Mesele de, işverenin birikmiş ücretleri ödememesinden çıkmıştı.

1958 yılında işletmeye açılmış bulunan Topkapıdaki Gümüş Motor Fabrikası, motor yedek parçası imal etmektedir. Gümüş Motor Fabrikasının . Türkiyenin en modern motor fabrikası olduğu konusunda işten anlayan herkes birleşmektedir. Gelgelelim fabrikanın sahibi, tıkır tıkır işlemekte olan fabrikada çalışan 280 işçinin ücretlerini zamanında ödememek gibi garip bir alışkanlıkla malûl bulunduğu için, fabrikada ikide bir iş ihtilâfı çıkmaktadır İş ihtilâflarında işveren her zaman, döne* sermayenin bulunmayışını, ücretlerin geç ödenmesine gerekçe olarak ileri sürmektedir. Döner sermayenin bulunmayışının sebebi ise, son derece gariptir. Zira işletmede, Ortaçağ zihniyeti hâkim bulunmakta ve hepsi dini bütün olan fabrika saher Allahın haftabasında fabrikada hipleri, bankalarla çalışıp faizle para almayı "günah" saymaktadırlar İşverenler, "Makineler satılsın. paranızı öyle verelim" dedikleri için, hır-gür eksik olmamaktadır.

Bahir Ersoy
Binbir derdin içinde

Bu gülünç tutumun çağımızda hâlâ yürürlükte olması, "İster inan ister inanma"nın yaratıcısı Ripley'e konu olacak gariplikte dir. İşçilerin paralarının ödenmemesi bir yana, işverenler, fabrikaya su getiren sakanın bile parasını ödeyememekte ve bu sebeple, bahçedeki otları sakaya vermektedirler!..

Ancak, dini . bütün işverenlerin bankalarla iş yapmaması dolayısiyle ücretlerin ödenmemesi son defa 52 güne çıkınca, işçiler, "Bu kadarı fazla" diyerek fabrika müdürü Necmettin Erbakırın karşısına dikildiler. Bu arada Maden-İş Sendikasına da haber verildi ve sendikanın çalışkan başkam Kemal Türkler, fabrikaya gelerek Genel Müdür Erbakırla görüştü. Erbakır, Sendika Başkanına "cumartesi günü paraların ödeneceğine dair" teminat verdi, Türker de durumu işçilere bildirdi. Fakat cumartesi günü gelip de 80 bin liralık alacağa karşılık, sadece 8 bin lira ortaya çıkınca, işçilerin Hazreti Ezubu imrendirecek sabırları taştı. Fabrika idarecileri. işçilere, şimdilik "bunu" almalarını tavsiye edince, İşçilerin tepesi büsbütün attı. Ücret yerine kuru bir nasihatla kanmak niyetinde olmadıklarını açıklayan işçiler, son bir mühlet verdiler ve paranın pazartesi günü ödenmesini istediler. Ancak, pazartesi günü de paralardan ses seda çıkmayınca, işçiler işbaşı yaptıktan sonra bahçeye çıkarak oturdular ve "ücretler ödeninceye kadar" çalışmıyacaklarını bildirdiler.

Biri yer biri bakar..

Halen İngilterede nükleer silâhlara aleyhtar 100'ler Komitesi üyelerinin Londra sokaklarında oturarak]! yaptıkları gösteriler dolayısiyle popüler olan grev usûlünü tatbik eden işçilerin imdadına derhal sendikacılar yetiştiler. Maden İş Sendikası Başkanı Kemal Türkleri TEKSİF Başkanı Bahir Ersoy ve Tütün İşçileri Sendikası Başkanı İbrahim Denizciler, İstanbul Sendikalar Birliğini temsilen fabrikaya gelerek, Fabrikanın Müdür Muavini Ahmet Çavdar ile konuştular. Ahmet] Çavdar, "Devlet Su İşlerine yaptığımız motörlerin paralarını alınca işçi ücretlerini ödeyeceğiz" dedi. Fakat tam bu sırada Devlet Su İşlerinden iki kişi fabrikaya geldi. Sendikacı-] larla görüştürülmek istenmiyen Su İşleri memurları ile Türkler bir pundunu bulup konuştu ve "Parayı ne zaman ödeyeceksiniz?" diye sordu. Su İşleri yetkililerinin cevabı üzerine Türkler, düşüp bayılmamak için kendisini zor tuttu. Zira Su İşleri memuru, Türklere şu cevabı vermişti:

"— Ne parası kardeşim? Biz parayı peşin yermiştik, Şimdi motörleri kurtarmaya çalışıyoruz. Buraya da onun için geldik."

Dini bütün fabrika sahiplerinin gerçek hüviyetlerini anlayan sendikacılar, çaresizlik içinde Valiye başvurdular. Vali Akı, telefonla fabrikayı aramak istediyse de, fabrikanın telefon idaresine olan borcu dolayısiyle, hatlarının kesilmiş olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine Akı. Bölge Çalışma Müdürüne emir verdi ve bu kokonuyla ilgilenmesini istedi.

Çarşamba günü Bölge Çalışma Müdürü Sabih Türsan, Müfettişler ve Türk-İş Bölge Temsilcisi İsmail Topkarla birlikte Gümüş Motor Fabrikasına gitti ve fabrika yetkilileri ile iki saat süren bir toplantı yaptı. Neticede Fabrika Genel Müdürü, ertesi gün öğleye kadar, birikmiş ücretlerin yarısını ödemeyi kabul etti ve diğer yarısının da pazartesi günü ödeneceği konusunda teminat verdi. Sendikacılar da bunu bir Centilmenler Anlaşması olarak kabul ettikleri ni ve işçileri işe başlatacaklarını bildirdiler. Bu spektaküler grev böylece sona erdi.

İhtilâf, şimdilik böylece halledilmiş gibidir. Banka ile iş yapmayı günah addederek korkan fabrika sahiplerinin şimdiden sonra ücret ödeme konusunda "Allahtan korkmaları" temenni edilmektedir.

Dernekler

Öfke baldan tatlıdır

Bitirdiğimiz Kaftanın başlarında, oldukça güneşli bir İstanbul sabahı "Vatan Caddesinde gaga burunlu, zayıf bir genç adamla, parlak apoletlerinden general olduğu anlaşılan bir yüksek rütbeli subay arasında sön derece enteresan bir konuşma cereyan etti. Ilık İstanbul sabahında Vatan Caddesi, iğne atılsa yere düşmeyecek kadar kalabalıktı Zira o gün-takvimler 27 Mayıs 1962'yi gösteriyordu. Vatan caddesinde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin iktidarı ele alı----n ikinci yıldönümü, büyük şenlikler ve gösterilerle kutlanmaktaydı.

Gaga burunlu genç adam, hayli öfkeli ve heyecanlı görünüyordu. Elinde tuttuğu kağıdı muhatabına göstererek bir şeyler anlatıyor, general olduğu anlaşılan orta boylu subay ise kendisini teskine çalışıyordu. Ciddi ve ağırbaşlı subayla, öfkeli genç arasındaki konuşmadan pek az insanın haberi vardı.

Zayıf ve öfkeden yüzü kızarmış gaga burunlu genç adamın adı Cevdet Hacaloğluydu. Kendisi, Türkiyenin en büyük öğrenci teşekkülü olan Türkiye Milli, Talebe Federasyonu -TMTF- nun Geçici Başkanı sıfatını taşıyordu. Hacaloğluyu büyük ölçüde hiddete sevkeden sebep, öyle kolayca yabana atılacak bir sebep değildi. Nitekim hafta, sonunda olay birçok çevrelerde duyulunca, herkes gaga burunlu gencin öfkelenmekte haklı olduğunu teslim etmek zorunda kaldı. Olay şuydu:

27 Mayıs ihtilâlinin -yani iktidarın Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından ele alınmasının- ikinci yıldönümünün, I. Ordu Kumandanlığı ile İstanbul Valiliği tarafından hazırlanan kutlama programı, daha önceden teksir edilerek ilgililere gönderilmiş ve bu programda kimlerin hangi teşekküller adına konuşacakları tasrih edilmişti. Programa göre, Türk Silâhlı Kuvvetleri adına konuşmayı 66. Tümen Kumandanı Tuğgeneral Faruk Güventürk yapacaktı. Ancak cuma günü, yani program hazırlanıp teksir edildikten ve dağıtıldıktan sonra, I. Ordu Kumandanlığının Harbiyedeki Merkezine Ankaradan Genelkurmay İkinci Başkanı Memduh Tağmaç imzasıyla bir telgraf geldi.. Telgraf kısaydı ve 27 Mayısı kutlama törenlerinde Ordu adına yapılacak konuşmanın "iptalini" emretmekteydi. Doğrusu buna en çok hayret eden, konuşmayı bizzat- yapacak olan Tuğgeneral Faruk Güventürkün. kendisi oldu. Fakat Güventürkün hayreti de pek uzun sürmedi. Zira aynı mealde bir telgraf da, Güventürke gönderilmişti. Telgrafta, Güventürkün daha önceki konuşmaları hakkında bazı "şikâyetler" mevcut olduğundan bahisle, bu konuşmayı yapmaması nazikâne bir dille rica ediliyordu.

Güventürk, bu "şikâyetler'in hangi malûm çevrelerden Genelkurmaya intikal ettirildiğini bildiği için sesini çıkarmadı.

Ancak, ordu adına bir konuşma yapılmıyacağı gençlik teşekkülleri tarafından duyulunca, TMTF önce bu ihtimali ciddiye almak istemedi. Öyle ya, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin iktidarı alışının yıldönümü kutlanıyordu. Bu kutlamada Türk Silâhlı Kuvvetleri adına bir konuşmanın yapılmaması, TMTF'çilere "eşyanın tabiati"na aykırı geliyordu: TMTF'de bu konu ile ilgili olarak yapılan toplantıda bu mesele söz konusu edildiği zaman, mesele üzerinde fazla durulmadı ve bunun sadece bir şayiadan ibaret olduğu-kanaatine varıldı. TMTF'ciler, bu şayianın I. Ordu Kumandanlığından tahkikim bile fazla bulmuşlardı.

Subaylar ve gençler 27 Mayısta kolkola
Allah ayırmasın

Emir, emirdir..

"Fakat evdeki pazarın çarşıya uymadığı, 27 Mayıs günü sabahı anlaşıldı. Nitekim, I. Ordu Kumandanlığına vekâlet eden General Fikret Esen -Zira I. Ordu Kumandanı Cemal Tural Pariste bulunuyordu- TMTF'cilere ordu adına konuşma yapılmıyacağını söyledi. Demek ki şayia doğruydu. İşte gaga burunlu Hacaloğlunun tepesini attıran da, bu oldu. Derhal arkadaşlarını buldu ve TMTF yetkilileri ile ayaküstü bu meseleyi "tezekkür etmeye" başladı. TMTF'ciler Hacaloğlunun söylediklerini serinkanlılıkla dinlediler ve fikirlerini açıkladılar: 27 Mayısı kutlama töreninde, Türk Silâhlı Kuvvetleri adına konuşma yapılmaması, bu törenin mânasını ortadan kaldıracaktı. Yapılacak şey, törende behemahal ordu adına bir konuşmanın yapılmasını sağlamaktı.

Gençler, Hacaloğluya "Eğer ordu adına konuşma yapılmazsa, gençlik adına da yapılamaz. Biz de konuşmayla" dediler. Hacaloğlu, arkadaşlarının da kendisiyle aynı fikirde olmalarından dolayı sevindi ve durumu gidip General Fikret Esene bildirdi. Esen. gençlerin ısrarlarında haklı olduklarını teslim- etmekle beraber, Genelkurmaydan bu konuda emir geldiğini ve bu sebeple ordu adına konuşma yapılamıyacağını söyledi. Hacaloğlu da öfkeden kızarmış bir

yüzle:

"— Öyleyse biz de konuşma yapmayız. Gençlik adına da konuşma yapılmaz" diye ültimatomu verdi.

Hacaloğlu, bu emrin mânasını anlayamadıklarını da Generale söylemekte bir beis görmedi. Bunun üzerine Esen:

"—Peki, siz konuşun da ben meseleyi hallederim" diye teminat vermekten başka çare bulamadı.

Nitekim, General Esen gençlere' verdiği sözde durdur, ve Gençlik adına yapılan konuşmayı müteakiben merasim kumandanı Kurmay Albay Münir Güneri irticalen kısa bir konuşma yaptı.

Madalyonun öteki yüzü

Türkiye Milli Talebe Federasyonunda gençler bu başarılarım kutlarlarken, başka bir kısım genç, İstan'bulda Şişhanede Türk Hava Yolları Terminalinin hemen arkasına isabet eden açık bej renkli binanın -ki Yeni İstanbul gazetesine aittir- merdivenlerinden iniyorlar ve Cağaloğlunun yolunu tutuyorlardı Demokrasi Fikir Kulübünün kurucuları olan bazı gençler, on dakika önce İstânbulda yayınlanan gazetelere telefon etmişler ve bir basın toplantısı yapacaklarını söylemişlerdi. Gazetelere telefon, şöhretli Yeni' İstanbul gazetesinden edilmiş ve bir adres verilmişti.

Gazeteler, "Cağaloğlu, Ankara Caddesi No : 7, kat : 3" deki bu adrese birer muhabir göndermekte tereddüt etmediler. Zira ziyadesiyle tumturaklı ve fiyakalı adına bakarak "Demokrasi Fikir Kulübü"nü, bu zahmete değer bulmuşlardı. Ancak, ihtiyatlı bir gazeteci - ki bu İstanbuldaki AKİS muhabirinden başkası değildi ziyadesiyle tumturaklı "Demokrasi Fikir Kulübü"nün basın toplantısından haberdar olunca bıyık altından hafifçe gülümsedi. Zira "Kurucu" sıfatını taşıyan bir kısım gencin hangi malûm çevreler tarafından bu oyuna itildiğini biliyordu.

Demokrasi Fikir Kulübü, 1 Mart 1962 tarihinde Vilâyete yapılan sessiz bir müracaatla teşekkül etti. Türkiye Milli Talebe Federasyonu Kongresi öncesinde kurulan bu kulüp, başlangıçta pek az kimsenin dikkatini üzerine çekti. Kurucular, T. M. T. F. Kongresi kulislerinde, D. P. den müdevver taktikleri kullanan malûm zevata yardımlarını esirgemediler. Ancak,' bulanık suda" balık avlama gayretleri sökmeyince, "Demokrasi Fikir Kulübü" suyun yüzüne çıktı.

27 Mayıs Fikir Kulübünün açılış töreninde Tabii Senatörlerin ve devrimci gençlerin yaptığı konuşmalar Yeni İstanbulun şöhreti müsellem başyazarı Gökhan Evliyaoğlu ve uydusu Hami Tezkanın tepesini attırdı. Ahbap çavuşlar bunun üzerine derhal paçaları sıvadılar ve Lâleli kahvelerindeki garsonlar tarafından pek iyi tanınan "Üniversiteli arkadaşlar'a haber saldılar. Bu "arkadaşlar" tabiatıyla Demokrasi Fikir Kulübü kurucularından başkaları değildi.

Efruz beyin konferansı

Demokrasi Fikir Kulübü kurucularının ilk toplantısı şöhretli Yeni İstanbul gazetesinde oldu. Kurucular tam kadro halinde hazırdılar. İlk sözü Gökhan Evliyaoğlu aldı ve 27 Mayıs Fikir Kulübünün açılış töreninde yapılan konuşmaları tahlil etti! Efendim, demokratik bir düzende bu gibi konuşmaların yeri yoktu! Bu "Temelliler" de artık çok oluyorlardı! Evliyaoğlu, felsefi tiradının sonunu bağlarken şu inciyi döktürdü:

"— 27 Mayısçılar 27 Mayısa karşıdırlar! Bunlara demokrasinin ne olduğu öğretilmelidir!"

Şöhretli başyazarın, rahmetli hikayeci Ömer Seyfeddinin "Efruz Bey"ine, taş çıkartan konferansı, doğrusu pek beğenildi. Bu, ziyadesiyle istifadeli konuşmadan sonra Demokrasi Fikir Kulübü üyeleri kanaatlerini söylediler. "Gökhan ağabey"in irşatlarından ders alınmalıydı. . Bu fikirlerin bütün millet tarafından bilinmesi ve "hazmedilmesi lâzım"dı. Sık sık konferanslar verilmeliydi.

Bu arada, kulübün mânevi babası Ali Fuad Başgil de unutulmadı. İlk konferansın Başgil tarafından yerilmesi kabul edildi. Onu Mehmet Kaplan takip edecek, daha sonra da Gökhan Evliyaoğlu konuşacaktı. Gençlik lideri olmaya düşkün Evliyaoğlu, "arkadaşlar'ın alâkalarına teşekkür etti. Bir konferans vererek fikirlerini gençlere anlatmayı o da istiyordu. Anlaşılan, şöhretli başyazar, artık gazetesinin okunmadığım anlamıştı ve o güzelim fikirlerini konferanslar vasıtasıyla yaymayı düşünüyordu.

Bu arada, bir basın toplantısı yapılarak, 27 Mayıs Fikir Kulübü kurucularına cevap verilmesi de kararlaştırıldı. Gazetecilere okunacak metni, bizzat şöhretli başyazar kaleme aldı ve Demokrasi Fikir Kulübü Kurucularının eline tutuşturdu. Tebliğde "27 Mayısı demokratik rejim dışında kendine göre tefsir eden bir takım maksatlı beyanatları rejimin sıhhati ile kabili telif görmüyoruz" deniliyordu. Evliyaoğlu, yazalı metni verdikten sonra sorulan suallere mümkün olduğu kadar kaçamaklı cevaplar verilmesini de sıkısı kıya tenbih etmeyi unutmadı. Ne olur ne olmaz, gazeteciler tarafından tongaya düşürülebilirlerdi.

"Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz"

Basın toplantısı, Demokrasi Fikir Kulübünün Cağaloğludaki Merkezinde yapıldı. Merkez olarak Kulübe, iki ahbap çavuşun, çoktan iflâs topunu attığı için kapanmış Düşünen Adam dergisinin eski idarehanesi tahsis edilmişti. Gazeteciler bu yüzden Demokrasi Fikir Kulübü merkez binasını tanımakta pek güçlük çekmediler. Kırmızı, ablak suratlı ve atletik yapılı bir delikanlı gazetecileri karşıladı ve kendisini takdim etti. Adı, Rıza Fırtına Gürkandı ve Demokrasi Fikir Kulübünün başkanıydı. Atletik yapısı dolayısiyle bir fikir kulübünden çok bir spor kulübüne yakışan Gürkan daha sonra da kurucu arkadaşlarını tanıştırdı. Bu seremoni sırasında Cumhuriyet gazetesi muhabiri Erol Dallı, hafif tertip bir şaka yapayım diye Gürkana "Gökhanla Hami yoklar mı?" diye sordu. Soru, Demokrasi Fikir Kulübü kurucularının yüzlerini Ur anda allak bullak etmeye yetti. Atletik yapılı Başkan kekeliyerek:

"— Efendim, onlar başlangıçta vardılar ama, sonradan siyasetle meşgul oldukları için. çekildiler" dedi.

Başkan Gürkan, gazetecilerin soruları başlayınca bir hayli bunalıp lâfları ağzında geveledi. Ancak, yanında bulunan cerbezeli kurucu Nazım Durmuşoğlu, başkanının imdadına yetişti. Toplantının sonuna doğru af mevzuunda sorulan bir suale, Başkan:

"— Vallahi bunu BMM'nin bir tasarrufu olarak kabul ediyoruz" cevabını verdi.

Kaç üyeleri olduğu konusundaki suale verilen cevap ise gülümsemelere sebep oldu. Zira Başkan "Biz kırk kişiyiz" cevabım vermiş, bir gazeteci de bu sözü gülerek şöyle tamamlamıştı:

"— Ve birbirimizi biliriz, değil mi Fırtına bey?"

Gerçekten artık herkes birbirini iyi biliyordu.

İ M A R

Kongreler

Önce iman, sonra plân

Keskin bakışlı, mavi gözlü, sarışın adam, etrafını çevreleyen topluluklu birlikte önündeki plan taslağı hakkında izahat alıyordu. Yüzünün, ifadesinden hazırlanan taslağı beğendiği anlaşılıyordu. Karşısında oturan papyon kravatlı yabancıya, başka bir diyeceği olup olmadığını sordu. Yabancı, söylesem mi, söylemesem mi gibilerden, bir en düşündükten sonra:

"— Yalnız, bir nokta var, ekselans... Plânın hazırlanmasıyla bütün işlerin halledileceğini sanmamak lâzımdır. Önce bilmek isterim ki hükümetinizin, hazırlayacağım planı uygunlamak yolundaki kararı kesin midir? Bir imar plânını uygulamak hükümet olarak kanunları yürütmekten çok daha zordur. Acaba siz bunu tatbik etmekte azimli misiniz? dedi. Fakat söylediğine pişman olmamıştı. Çünkü mavi gözlü, keskin bakışlı adam kısmıştı. Hattâ etraftakiler de bunun farkında olmuşlar, yabancıyı fena hâlde terslemeğe bile hazırlanmışlardı. Ancak, yabancı sakin bir karşılık aldı. Kendisine, "plânın mutlaka ve aynen uygulanacağı' hakkında kesin sözler söylendi.

Olay, Cumhuriyetin ilk yıllarında birgün, Çankayadaki köşkte - o zaman yeni köşk henüz yapılmamıştı. Atatürk ile tanınmış şehircilik uzmanı Prof. Hermann Jansen arasında geçiyordu. Atatürkün gösterdiği itidal ve toleransı olduğu kadar, uzmanın herşeyi açıkça belirtisini de takdirle karşılamak gerekiyordu. Nitekim aradan bir iki yıl geçtikten sonra, hazırlanmış olan plân, teferruatıyla tatbike başlandı. O zamanın Valisi Nevzat Tandoğanın da gayretiyle Ankara şehrinin ana hatları kısa bir sürede ortaya çıktı.

Cumhuriyet tarihinin şehir plâncılığına ilk ve iyi bir örnek teşkil eden Ankara misali maalesef diğer şehirlerde yürütülemedi. İstanbul uzun süreler değersiz ve dirayetsiz uzmanlar elinde yoğrulup kaldı. "Prost - prostat" şeklinde esprilere konu teşkil eden bu adamlar, kendileri faydalı hiçbir mesai sarfetmedikten başka, bu güzel şehrin imarını da, plân hazırlamak bahanesiyle felce uğrattılar. Diğer şehirlerimizin imarı da sırf baştaki valilerin veya belediye başkanlarının şahsî himmetlerine bağlı kaldı. Bunlar ise hiçbir zaman memleket ölçüsünde ve yeknesak hareketler olamadı.

Şehirlerin davetsiz misafirleri

Durum, İkinci Dünya Savaşına kadar böylece gitti. Savaşla birlikte yeni problemler ortaya çıkmağa başladı. Bunların en önemlileri: İktisadi şartların bozulması yüzünden köylerden şehirlere doğru başlayan göçler, muhtemel savaş bölgelerinden daha emin bölgelere yapılan göçler ve nihayet savaş sonunda yabancı ülkelerden gelen göçmen vatandaşlardır.

Diğer önemli bir problem, nüfus, artışıydı. Harbe girmeyen, sıtma ve diğer hastalıklarla iyi bir mücadele kampanyası açan memleketimizin yıllık nüfus artışı % 3 gibi dünyada rekor sayılacak bir seviyeye erişmişti. Bunun doğurduğu birçok sosyal ve ekonomik problemler yanında bu ilâve nüfusun barındırılması' ve göçenlerin yerleştirilmesi de hayati,bir problem olarak ortadaydı.

Büyük şehirler tabiî artışla çoğalan köylerden veya dışardan göt. men olarak gelen insanların kurdukları derme çatma meskenlerle, gecekondularla, dolmağa başlamıştı. Bunda, o zamanki hükümetlerin, politik sebeplerle gözyummasının büyük rolü oldu. Herhalde gecekondu konusunda madalyonun bir yüzü sosyal ve ekonomik zaruretleri gösteriyorsa, diğer yarısının psikolojik ve politik sebeplerle dolu olduğu inkâr edilemez.

Politik bir kongre

Nihayet 1955 yılında o zamanın hükümeti, Ankarada, şampiyonluğunu yaptığı plânsız, proğramsız kalkınmanın prensiplerine uygun şekilde, bir İmar Kongresi topladı. Bu kongrede büyük şehirlerin imar plânlarının düzenlenmesi, mesken -tabiî yine büyük şehirlerdeki, inşaatının finansmanı gibi konular görşüldü, işin daha çok şatafatlı tarafları tartışıldı ve sonunda tatbikatta birçok aksaklıklar gösteren İmar Kanununun ana hatları ortaya çıktı. Aslında bu da memleketteki muayyen zümrelerin -bilhassa mutlu azınlık mensuplarının- keselerini okşamaktan ibaret bir sonuç sağladı. Bölge plânlamacılığı, iskân problemi, gecekondu dâvası, malzeme starı d artları gibi hayati konular üzerinde hiç durulmadı.

Düşük iktidar devrinde İmar ve İskân Bakanlığının kurulmasıyla iş başına getirilen Medenî Berkin bilhassa kredi tahsisi ve finansman konularında nekadar "marifetli" olduğu bilindiği için, hiç kimse bu yeni bakanlığın, kuruluş gayesine uygun bir teşkilât hâline geleceğine dair ümit beslememiştir. Nitekim 27 Mayısa kadar İmar ve İskân Bakanlığı belediyelerin su, imar, elektrik ve diğer ihtiyaçlarını sâdece oy dengesine göre karşılamağa yaradan bir "oy borsası" olmaktan ileri gidememiştir.

Muhittin Güven

Kendi gitti, ismi kaldı..

İnkılâptan sonra. Bakanlığı eline alan Siyasal Bilgiler Fakültesinin "yavuz" Dekanı Fehmi Yavuz semereli - çalışmalar için gerekli iyiniyete ve enerjiye sahip bulunmasına rağmen Bakanlıkta gerekli kalitede yardımcıları toplayamadığı için belirli başarı gösteremedi. Onun arkasından tâyin edilen Rüştü Özal mesleği ve ihtisası icabı -Özal hem mühendistir, hem de Konyanın belediye hizmetlerinin başında fiilen çalışmıştır işi gayet geniş çapta ele aldı ve bir plânlamacı görüşüyle çalışmağa koyulduysa da, 15 Ekim seçimleri solunda yeni kabinede Bakanlığın ortak partiye bırakılması üzerine, kabine dışı kaldı. Açılış törenini yaptığı yapı malzemesi sergisini kapamak da yeni Bakan Muhiddin Güvene kısmet oldu.

Mamafih, meslek ve formasyon itibariyle konunun adamı olan Güven iyi bir; çalışma temposuyla yıllardır üzerinde çalışılan birçok konuların sonuçlandırılmasını ve oldukça etraflı raporların elde bulunmasını sağlamıştır. Böylece İkinci İmar Kongresine 9 konuda 11 tane raporun sunulması ve bunların üzerinde enine boyuna tartışılması kabil olmuştur.. '

Cesaretli tutum

Memleket meselelerinin hâllinde, bilhassa az gelişmiş memleketler için, herşeyden önce realist ve cesaretli bir tutum ilk şarttır. Gecekondu dâvasından iskân problemine, kira mevzuatından arsa spekülasyonlarına kadar birçok konuyu içine alan İkinci İmar Kongresi programının sâdece 5 güne sığdırılması işten anlayanları bir hayli hayrete düşürdü. Mamafih problemlere el atılmak suretiyle inisyatifin ele alınmış oluşu dahi takdire değer.

Kongre münasebetiyle hazırlatılan broşürlerin bilhassa mesken davasıyla ilgili olanları, davetlileri fazlaca ilgilendirdi. Büyük ölçüde, 1960 nüfus sayımı sırasında yapılan Mesken Şartları Anketinin sonuçlarına göre hazırlanan bu dokümanteı eserler memleketimiz hakkında bazı acıklı bilgiler de vermektedir.

Meskenler hakkında verilen bilgilere göre 1959 yılı içersinde 40 milyar liralık milli gelirin sâdece 1,5 milyarı mesken yatırımına ayrılmıştır. Buna rağmen henüz büyük şehirlerimizin belli başlılarındaki mesken binalarının ancak % 41'i iyi durumdadır, % 26'sı ise oturulamayacak kadar fenadır. Bu nisbetler İstanbul, Ankara ve İzmir için değişiktir. Ankaradaki meskenlerin % 46' sı İstanbuldakilerin yarısı, İzmirdekilerin ise ancak % 31'i iyi durumda dır. Yine Ankarada oturulan meskenlerin % 36'sı, İstanbuldakilerin % 33'ü fena durumdadır.

Ankaradaki meskenlerde oturanların, % 61'i, İstanbulda % 58'i, tamirde ise % 40'ı kiracıdır. Ey sahibi oranının bukadar az oluşu kiraların spekülasyon konusu yapılmasına sebep olmaktadır. Nitekim memur vatandaşların ödedikleri kira yönünden tasnifinde % 81'i teşkil eden büyük çoğunluğun ortalama 150 lira , aylık kira ödemekte olduğu anlaşılmıştır. 1961 yılı bütçesine göre bu çoğunluğun - yani memurların % 81'inin-400 lira ortalama aylık aldığı vakıası gözönünde tutulursa memur vatandaşların çoğunun aldığı aylığın % 37'si gibi pek fahiş bir nisbetini kiraya yatırmakta olduğu ve geriye kalan 250 lirayla da, hakiki anlamıyla, yarı aç - yarı tok ve pejmürde bir kılıkla geçinmeğe çalıştığı söylenebilir.

-Buna mukabil Kongre münasebetiyle yayınlanan 2 numaralı "Kredi, Vergi, Kira ve Yatırım" adlı raporun Kira Esasları kısmında yeniden tadili beklenen kira kanununun-da kira nisbetlerinin bina kıymetinin % 10'u olarak tesbiti tenkit edilmekte ve yıllık kiranın binanın kıymetinin % 12'sine çıkarılması tavsiye edilmektedir. Memleket realitelerini ifade eden ve yukarıda kısaca özetlenen rakamlar karşısında, esasen yüksek olduğu görülen kiraların daha da yükseltilmesine imkân verecek böyle bir teklif yapılması, beni gayeye aykırı oluşu, hem de Bakanlığın diğer çalışmalarına tezat teşkil edişi yönünden şayanı kabul değildir.

Aynı" raporda mesken kiralarının bina değerine nisbetle yılda % 4 ile 6 arasında bir gelir sağlaması tenkit' edilmektedir ki, ileri gitmiş ve normal ticari şartların hüküm sürdüğü memleketlerde aynen cari olan bu nisbetlerin niçin azımsandığını anlamak güçtür. Herhalde Türkiyede, bilhassa büyük şehirlerdeki mesken kiralarının yılda bina kıymetinin % 8'ini aşmamasını sağlamak sosyal nizamı ve dar gelirli vatandaşların huzurunu sağlamak için asgari şarttır. Bunun üzerindeki nisbetlerin savunulmasında ancak menfaate veya hisse dayanan sebepler aramak lâzımgelir. Nitekim bahsettiğimiz raporun tamamiyle bir malsahibi eda--ıyla kaleme alınmış maksatlı bir rapor olduğu her satırından bellidir.

Gerçekten, kira dâvasının mesken inşaatına hız veren "çok önemli" bir unsur olmadığını geçmişteki gelişmelerin incelenmesiyle görmek kabildir. Bir zamanlar yeni Ankara şehri iskâna tabi tutulmaktayken, mevcut meskenler ihtiyacın yarısını bile karşılayamadığı kiraların pek fahiş olduğu, hatta hükümetin "Ankara mesken tazminatı" ödediği devrelerde bile şu son iki - üç yılda olduğu kadar büyük ölçüde inşaat faaliyetine girişildiği görülmemiştir.

Bu durum göstermektedir ki, memleketimizde mesken, kiraya vermek için değil, "yapıp satmak" için yapılmaktadır. Son iki - üç yılda İşçi Sigortalarından kredi alan kooperatiflerin ve bilhassa Emlâk Kredi Bankasının "yapı tasarrufu" hesabına para yatırıp bir buçuk yıl sonra sağlayanların bu imkânlarını kullanabilmek amacıyla birtakım ticaret erbabı meydana çıkmıştır. Bu durum İkinci İmar Kongresine sunulan 2 numaralı rapordaki fikirleri çürütmektedir.

İkinci İmar Kongresine sunulan raporlar arasında dikkati çeken diğer bir istatistik de muhtelif memleketlerde bir mesken odası başına düşen nüfus sayısını gösterenidir. Buna göre Türkiye, mensup olduğumuz Batı bloku memleketleri içerisinde en sonuncu durumdadır. Hattâ, Balkan ülkelerinden Yunanistan Bulgaristan ve Yugoslavyadan da geridir. Gerçekten Yunanistanda bir odaya 1.79 kişi, Bulgaristanda 1,84 kişi ve Yuguslavyada 2,33 kişi düşerken, memleketimizde tam 2,62 kişi bir. odayı paylaşmaktadır. Bu rakamlar bile mesken ve dolay isiyle iskân probleminin Türkiye için nekadar önemli olduğunu göstermektedir.

Bütün bu önemli konular durup dururken sırf şatafat ve gösteriş için Beyazıttaki Hürriyet Meydanının kotunu indirip bindirmekle uğraşmağı memleket meselelerinin başında gören eski iktidarın zihniyetinden, kısmen olsun, sıyrılındığını ifada eden İkinci İmar Kongresi, konu ile her yönden yakından ilgilenen geniş vatandaş kütlelerinin, şu siyasî atmosfer içinde, yüreğine biraz su serpmiş oldu.

İmar Kongresi takip ediliyor

Mühim dâvalar

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kongreler

Nalıncı keseri gibi...

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında çarşamba günü, Ankaranın bugüne kadar pek çok kongreye sahne olmuş bulunan geniş toplantı yerlerinden birinde pek dikkati çekmeyen bir kongre yapıldı, "Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalara Birliği XIV. Kongresi" adını taşıyan kongre, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin geniş Konferans salonunda toplandı. Salona bir gün önceden gerekli mikrofon ve hoparlör tesisleri. Başkanlık Divanı için kürsü ve diğer noksanlar ilâve edilmişti. Fakülte bahçesinin en çok göze çarpan yerine de büyükçe bir pano konulmuştu. Panonun üzerinde beyaz ve kırmızı renklerle kongrenin adı yazılıydı.

O gün, saatlerin 9.30'u gösterdiği sırada, kongre salonu, delege olmayan bir takım kimseler tarafından yavaş yavaş doldurulmağa başlandı. Gelenler, salonun sol tarafında, dinleyicilere ayrılmış olan koltuk blokunda oturuyorlar ve kendilerine dağıtılan siyah plastik çanta içindeki kitap ve broşürlere göz gezdiriyorlardı. Saatlerin 10'a yaklaştığı sırada delegeler de gelmeye başladılar. Pek çoğu hususi otomobile sahip olan delegeler, son dakikada gelmeyi uygun bulmuşlardı.

Delegelere ayrılan koltuklar doldurulduktan sonra, bir İdare Heyeti üyesi mikrofona gelerek, Başkanlık Divanım göreve davet etti. 27 Mayıstan sonra tüzük esaslarına göre Uç yıl için seçilmiş bulunan Başkanlık Divanı, büyücek bir bayrak asılmış olan sahnenin ortasındaki kürsüde yerini aldı. Başkan Reşat Leblebicioğlu birkaç defa mikrofonla Hasan Tezi kürsüye davet ettiği halde, gelen olmadı. Neden sonra, Divanın üç üyesinden biri olan Tezin, kongreye katılmadığı anlaşıldı. Hasan Tezin kongreye gelmemesi, delegelerin pek çoğunun üzülmesine sebep oldu! Bir İstanbul delegesi yanındaki arkadaşına dönerek:

"— Azizim, bu defa kongre çok tatsız geçecek. Hasan gelmemiş.." dedi.

Gülüşüldü.

Kongrenin hazırlığı sırasında Hükümet üyelerinden hiç birine yer ayrılmamıştı. Saat 10.10'da salona giren İmar ve İskân Bakanı Muhiddin Güven, ön sıralara doğru yürüdü, boş koltuklardan birisine oturdu. İdare Heyeti üyelerinin, işgal ettikleri ön sırada başka da boş yer kalmamıştı, Herkes, kongrenin başlamasını bekliyordu. Bakanla hiç ilgilenen olmadı. Yerinden ve çevresinden pek hoşnut görünmeyen Bakan, yirmi dakika kadar salonda kaldıktan sonra, gene geldiği gibi sessizce salonu terketti. Bu sırada Maliye Bakanı Şefik İnan da gelmişti. İnanı salonun arka taraflarında oturmakta olan İstanbullu bir delege karşıladı. Bakana yer ayrılmadığını bilmediğinden, ön sıralara gitti. Tamamen dolmuş bulunan salonun önlerinde boş yer olmadığı için İnana arka sıralarda bir koltuk gösterildi. Maliye Bakanı, gerek kendisine gösterilen ilgisizliğe, gerekse bir yer bile ayrılmamış bulunmasına fena halde sinirlenmişti. Oturmaktan vazgeçerek geri döndü, sinirli adımlarla salonu terketti.

Borsalar Birliği Kongresi
Sıfıra sıfır, elde sıfır

Zenginin malı...

Bu olaylar cereyan ederken bir taraftan da İdare Heyetinin hazırladığı faaliyet raporu bir. İdare Heyeti üyesi tarafından okunmaktaydı. Raporda genel olarak işsizlik ve ithalât üzerinde duruluyordu. Hükümetin yatırım, politikasındaki aksaklıklardan dolayı işsizliğin had safhaya geldiği, memleket iktisadiyatını tehdit ettiği belirtildi. Kota sisteminin ise, ithalâtın rasyonel bir" şekle sokulması ve tam bir liberalizm esası içinde tatbiki için ıslah edilmesi isteniliyordu. Faaliyet i raporunun okummasından sonra söz alan delegeler, rapora genel olarak katıldılar. Bu arada işsizlik konusunda özel sektöre düsen görevi Feyyaz Köksal:

"— Biz, özel teşebbüs, insana inanan kütle olarak, . sefalet içindeki köylü için ve tarımla geçinen halk için serbest fiyatın teminine çalışalım!" dedi ve devam etti:

"— İşsizlik konusu bizim de meselemizdir. Bunu da düşünmemiz lâzımdır. Ekonomi, Allaha şükür, benim işlerim iyi gidiyor demekle yürümez. Buna bir çare bulmalıyız."

Feyyaz Köksalın konuşması delegelerden çok dinleyiciler tarafından alkışlandı. Yer yer de tebessüm edenler oldu. Gene işsizlik konusuda konuşan Osman Polatın;

"— Özel sektörün rahatlayabilmesi, daha çok kâra gidebilmesi için işsizliğin giderilmesi şarttır. Köylü zengin olsun ki, biz de mallarımızı daha kolaylıkla ve daha çok satabilelim" demesi, özel sektörün sahip olduğu iktisadi ve sosyal görüşü bütün çıplaklığıyla ortaya koymaya yetti.

Daha sonraki konuşmalarda Hühükümetin ve bilhassa Maliye Bakanı Şefik İnanın özel sermayeyi güç duruma sokucu beyanlarından ve faaliyetlerinden şikâyet edildi. İktisadi düzenin normal hale girebilmesi için Hükümet istikrarının şart olduğu ve Maliye Bakanının biraz, da kendilerini dinlemesi gerektiği iddia edildi.

Memleket zenginlerinin kongresi, Hükümete çatmakla ve kendi çıkarlarım planlamakla geçen iki gün iğinde devam etti ve perşembe gecesi saat 21'.30'da seçimlerle nihayetlendi. Yeni. İdare Heyetine Bülent Yazıcı, Osman Çilingiroğlu ve Sadi Şânver girmemiş, diğer altı üye sabit kalmıştır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu-Batı

Başlıca tasa

Batı ile Doğu arasındaki münasebetlerin çetin safhası, Güney Batı Asyada silahlı çatışmalar ve büyük İhtilâf başlangıçları şeklinde tecelli ederken, Avrupa ve yakın Doğu bölgesinde ilk bakışta durgun görünen bir hava vardır. Berlin meselesi, ufak tefek izac hareketlerine rağmen, uyur görünmektedir. Silâhsızlanma müzakereleri, bundan evvelkiler gibi "dön baba dönelim" devresine girmiştir. Buna mukabil,' iktisadi ve sosyal alanda dikkati çeken bir kıpırdanma, bir huzursuzluk vardır. Hemen kaydetmek gerekir ki, Batı dünyasının bünye bozuklukları gibi görünen ve bazan bir diktatörlüğe karşı baş kaldırma, bazen de tröstlere ve tekelci cereyanlara karşı mücadele halini alan bu kaynaşma, bunun yanında Batılıların iktisaden müttehit bir cephe vücuda getirmek için tartışmalara ve çekişmelere yol açarak devam eden gayretleri herkesten çok Sovyet Rusya Başbakanı Nikita Krutçefi ilgilendirmektedir. Krutçef bu derin alâkasını Mali Cumhurbaşkanının Moskovayı ziyareti münasebetiyle . söylediği iki nutukla ifade etmiştir. Bu nutukların birincisinde Krutçef kapitalist sistemin mahva doğru gittiğini, bu sistemin artık dünya yüzünde devrini ve ömrünü" tamamlamış olduğunu söylemiştir; Afrikalı lidere hitaben, fakat aynı zamanda bütün yeni Afrika devletlerine söylediği bu nutkunda Krutçef sadece Sovyet Rusyanın Afrika kıtasına karşı duyduğu alâkayı belirtmekle kalmamış, ayni zamanda bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş olan Afrika halklarının Batının ekonomik gücüne ve yardımına yönelen, bilhassa. Ortak Pazar ile Afrika kıtası arasında tesise teşebbüs edilen rabıtalara bağlanan alâkasını da körletmek istemiştir..'"

Ortak Pazar

Ortak Pazarı, Krutçef, iyi karşılamamaktadır. Bunu, zengin memleketlerin fakir memleketleri sömürmek için buldukları yeni bir çare telâkki etmektedir. Öte yandan Ortak Pazarın yaşayacağından da şüphelidir. Zira mademki bu mekanizma kapitalizmin bir icadıdır, o halde bağlı olduğu sistemle birlikte iflasa ve ölüme mahkûmdur. Krutçef in nazariye ve iddiası buldur. Bunun yanında bir de teklifi vardır: Bütün dünya memleketlerinin iştirak edeceği bir iktisat konferansı, toplansın ve yine bütün dünya memleketlerinin temsil edileceği iktisadi bir organ vücuda getirilsin...

Harold Mac Millan

Pazarlığa gidiyor

Paradoks meydandadır. Zira mademki kapitalist sistem ölüme mahkumdur, o halde Krutçef komünist dünyanın iktisadi kaderini bu ölüm mahkûmununki ile neden birleştirmek istemektedir?

Batının bir takım iktisadi ve sosyal zorluklar içinde bulunduğu malûmdur. Bugün Avrupanın en az dört memleketinde rejimleri tehdit eden işçi hareketleri vardır. Bitirdiğimiz hafta içinde Newyork borsasında ânı bir düşme milyarlarca zarara mal olmuş ve bütün Batı dünyası borsaları bu sarsıntıyı derinden hissetmişlerdir. Öte yandan, Batının iktisadi birliği bahsinde anlaşmazlıklar ve nizalar vardır. Fakat bütün, bunlar, hattâ ananevi tarafsızlıklarile meşhur memleketleri dahi Ortak Pazara çekmekten alıkoymamaktadır. Batı dünyası ile alâkaları henüz tavazzuh etmemiş olan bölgeler dahi -Afrika ve Arap âlemi gibi- bu iktisadi tesanüde katılmak, kurulmakta olan yeni iktisat dünyası ile şu veya bu şekilde alâkalanmak ihtiyacım duymaktadırlar. Batı, kendi birliğinin ana direğini yükseltmektedir. Krutçefin endişeleri ve asabiyeti de bundan ileri gelmektedir.

Nikita Krutçef

Âfrikaya selam!

Doğunun birliği

İktisadi bir birlik kurma isine Doğu bloku Batılılardan çok evvel başlamıştır. Sovyet Rusyanın patronajı ve bazen yardımı ile yürütülmeye çalışılan bu birliğin başarı derecesi hakkında komünist âleme ait olan her meselede olduğu gibi sarih bir fikir elde etmek mümkün değildir. Ancak gayet otoriter bir sistemi halinde çalışan bu birlik komünist memleketlerden Batıya en yakın olanları Washington'dan yardım ve kolaylık istemekten alakoymamıştır. Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Çin gibi Batı ile büyük ölçüde alışverişte bulunan ve hattâ yardım sağlayan komünist memleketler bir tarafa, geride bıraktığımız hafta içinde Doğu Almanyanın Batı Almanyadan mali yardım""istemesi, Doğu blokundaki iktisadi durumu az çok belirtmektedir.

Bu vaziyet dahilinde Nikita Krutçefin Ortak Pazara çatman kolaylıkla anlaşılır. Yine bu şartlar içinde Amerika Dışişleri Bakanı Dean Rusk'un Nikita Krutçef tarafından ileri sürülen teklifi reddetmesi de makuldür. Filhakika dünya ölçüsünde bir konferans ve yine o ölçüde bir iktisadi birlik teklifi ile Sovyet Rusya Başbakanı, Batının iktisaden cihazlanmasını önlemek veya en azdan geciktirmek gayesinden başka bir şeye yönelmiş değildir.

Batıda her türlü birlik ve ortaklık demokratik nizam içinde, tarafların tam rızası ile olmaktadır. Güçlükler bundandır, fakat bunlar, salim ve normal güçlüklerdir. Doğudaki birlik bir otorite birliğidir. Güçlükler görünmüyorsa, bu yine otoriter nizamın neticesidir.

Savunma

Cenevreden rapor

Aylarca süren çalışmadan sonra, 17 üyeli Silâhsızlanma Komisyonu,

daha evvel kararlaştırıldığı veçhile müzakerelerinin sonucunu, daha doğrusu sonuçsuzluğunu gösteren raporunu nihayet Birleşmiş-Milletlere sunmuştur.

Raporda iki tarafın görüşleri, bunların ne şekilde karşılaştırıldığı, tarafsızların ne gibi tâdiller ileri sürdükleri hulasa edilmiştir. Rapor evvela konferansın müşterek başkanları olan Amerika ve Sovyet delegeleri tarafından kaleme alınıp umumi heyetin tasvibine sunulduktan sonra Newyork'un yolunu tutmuştur.

Komisyon raporunda bir tek müsbet nokta bulunabilirdi. Komisyon çerçevesi içinde ihdas edilen Genel Komite kısmî silahsızlanma tedbirlerini incelerken "harp propagandacılığının yasak edilmesi" adını taşır yan bir tasarı üzerinde Amerikan ve Sovyet delegeleri arasında bir anlaşma başlangıcı olmuş, fakat bu husus komisyona sunulunca Sovyetler ani olarak tavır değiştirmişler ve yeri bir metin sunmuşlardır. Bu yüzden rapor, İhtiva edebileceği yegâne müsbet noktadan da mahrum kalmıştır.

Sovyetlerin bu manevralarım izah Sordur. Fakat bazı müşahitlere göre "harp propagandacılığının yasak" edilmesi bahsinde bu âni tavır değiştirme, silâhsızlanma meselesini tekrar Almanya ve dolayısile Berlin meselesine raptetmek arzusunun bir eseridir.

Pazar ve silah

İngilterenin Ortak Pazara girmesiyle ilgili müzakereler devam ederken, Pazarın kurucularından ikisi, Fransa ve Almanya bu meseleye tamamen müstağni kaldıklarını, hattâ İngilterenin pazara girmemesinin belki daha iyi olacağını ifadeden kaçınmamışlardır. İngilterenin de Ortak Pazar ile güçlükleri" vardır. Bir kere, ki en mühimi, bu pazar ile münasebetleri Commomvealth memleketleriyle olan rabıtalarla telif etmek ve bu yoldaki aranjmanları hem pazarın kurucularına hem de Commonwealth'a kabul ettirmek lâzımdır.

Lâkin iş sadece ekonomik sahada kalmamaktadır. Savunma meselesiyle de ihtilât etmektedir. Fransa ve Batı Almanya NATO için atomik bir vurucu kuvvet istemektedirler. Öyle bir kuvvet ki, tetik sadece Başkan Kennedy'nin elinde olmasın. NATO'nun geçen Bakanlar konseyinde bilindiği gibi bu iş halledilememiştir. Amerikan mevzuatı buna mânidir. Fakat öte yandan, Batılılar safında atomik olan diğer bir devlet, İngiltere, vardır ki, şimdi Almanyanın ve bilhassa Fransanın nazarları bunun üzerine toplanmaktadır.

Pazar ve silah, işi bu noktada ihtilât etmektedir. Önümüzdeki hafta İngiltere Başbakanı , Mac Millan "Müşterek Pazar ve Avrupa işlerini" konuşmak üzere General De Gaulle ile görüştüğü zaman bu yolda hafiften bir pazarlık cereyan edecek gibi görünmektedir. Washington bu havayı duymuştur ve onup içindir, ki Dean Rusk, son basın konferansında, Avrupalıların atomik silâhların imalinde ve kullanılmasında işbirliği yapmalarına taraftar olmadığını açıkça söylemiştir.

Cezayir

Garip bir balon

Cezayirin bağımsızlığını sağlayacak olan referandumun hazırlıkları yapılırken, geride bıraktığımız hafta içinde bir Fransız gazetesinin -L'Aurore- verdiği haber bomba gibi patladı. Gizli Ordu ile Cezayirli milliyetçiler uzun zamandan beri temasta imişler ve umumi temayül, müzakerelerin Fransa ile değil Gizli OH ile yapılması imiş.

Daha tekzibe vakit kalmadan Gizli Ordu, Cezayir televizyonunda bir kaçak yayın yaparak aynı konuya temas etti: Fransa Cezayiri bırakıp gidecektir, fakat Fransızlar kalacaklardır. Onların mümessili olarak Gizli Ordu Cezayir Kurtuluş Cephesi ile müzakereye hazırdı. Zaten iki teşekkül de birer ihtilal unsuru idi. Anlaşmaları kolay olacaktı.

Haberler de Gizli Ordunun Cezayirde Evian Anlaşmaları gereğince kurulmuş olan geçici icra organının başkanı Abdurrahman Faris ile, aynı organda genel işleri tedvir vazifesini almış olan Kurtuluş Cephesi mümessili Mustafayı muhatap tuttuğu, görüşmelerin Cezayir Milli Konseyine intikal ettirildiği bildirilmekte idi.

Faris ve Mustafai haberi derhal tekzip ettiler. Öte yandan Paris hükümeti de böyle bir şeyden malûmattar olmadığını bildirdi, fakat bir nüans katmak suretile Paris, Cezayirdeki iki camlanın barışmasını ve ahenk içinde yaşamasını daima arzu etmiştir, denmekte idi.

Ya Evian anlaşmaları? Fransız hükümeti bu anlaşmaları tam manasile tatbike hazır bulunuyordu. O halde mesele yoktu. Ancak Partala' de Gizli Ordu tarafından ileri sürülen "eşitlik" üzerinde durmaya başladığı anlaşılmıştı. Evian anlaşmalarındaki eşitlik özel mânada bir eşitliktir ve bir çok şartları vardır.

Arkadan Cezayir ve Büyük Çöl Fransız İşçileri Birliği de bir bildiri yayımlayarak yine bu "eşitlik"ten bahsetti. İşçi Birliği, aksi takdirde "biz çıkıp gideriz" demek suretile Cezayirde bir iktisadi felç yaratmak kendidinde bulunuyordu. Zaten Cezayirli Avrupalıların kitle halinde göçü de devam ediyor ve makamlar bunun önünü alamıyorlardı. Nihayet bu Gizli Ordu ile müzakere fikrine Parisin yanaşmadığını ve aynı zamanda Cezayirin iktisaden kaderine terkedilmeyeceğini göstermek için Cezayirde ki gençleri derhal askere alan bir kanun çıkarıldı ve yürürlüğe girdi.

Yeni zorluklar

Önümüzdeki hafta salı günü Fransız parlâmentosunda bu konuda müzakere açılması beklenmektedir. Sağ cenahtan "Cezayir Fransızdır" parolasını az çok benimsemiş olan bir kesim, yukarıdaki olayların aydınlığında bir çıkış yapacak gibi görünmektedir. Ellerinde bir de tehlikeli silâh vardır: Yakalanan Gizli Ordu subaylarından biri ortaya korkunç bir iddia atmış bulunuyor: Bugünkü Başbakan Pompidou. Başbakan olmadan evvel "Cezayir Fransızdır" dâvasını yaymak İçin Gizli Ordudan hatırı sayılır bir meblâğ kabul etmiş.

Gerçi bu iddiayı ispatlamak güçtür, fakat Cezayir ile ilgili tartışmalarda, hava bu dereceye kadar tefessüh etmiş bulunmaktadır. General De Gaulle bu vaziyet dahilinde bir kere daha millete hitap etmeye hazırlanmaktadır ve belki bu konuşmasında Başbakanını savunmayı tasarlamaktadır. Fakat herşey gösteriyor ki, Fransada idare ile parlâmento arasındaki uçurum büyümektedir. Artık hiç de genç sayılamıyacak olan General De Gaulle -geçinden versin- gözünü kapadığı zaman Fransızlar bu uçurumun bütün dehşetini duyacaklardır.

F E N

Feza

Denizdeki adam

Evvelki haftanın ortalarında, perşembe günü Atlantiğin dalgalı suları üzerinde, garip şekilli bir cismin yanında dalgıç kıyafetine benzeyen pırıl pırıl bir elbise giymiş, oldukça genç bir adam yüzüyordu. Görünüşe göre çok yükseklerden denize düşmüş olan bu kazazede, Amerikalı feza adamı Malcolm Scott Carpenter'den başkası değildi. Gerçekten kendisinden önceki sabırlı astronot John Glenn'in aksine Carpenter öyle uzun boylu beklemeden Merküri kapsülünün içersinde feza yolculuğuna atılmıştı, ama daha dünya çevresindeki ilk turdan başlayarak bazı teknik zorluklarla karşılaşmıştı. Seyahatin sonuna doğru bu aksilikler Carpenter'i bir hayli yordu ve tam üç saat sular üzerinde çalkalanmasına sebep olan hatalı inişine kadar v yakasını bırakmadı.

Herşey Amerikalı Astronotun, o perşembe günü mahalli saatle 7 yi 45 geçe Cape Canaveral'da bir Atlas roketinin ucunda fezaya fırlatılmasıyla başladı. Aslında saat tam 7'de başlayacak olan denemenin sabah sislerinin dağılmasını beklemek maksadıyla, ardı ardına üç defa onbeşer dakika geriye bırakılması icabetti. Bütün buna benzer denemelerdeki gibi Atlas roketi, ucunda kıymetli hamulesi olduğu halde, önce dikine havalandı, sonra belirli bir yüksekliğe geldikten sonra doğuya yönelerek, kapsülü, yer kürenin çevresindeki yörüngesine yerleştirdi.

Bütün' olaylar da bundan sonra başladı. Önce telemetri suretiyle yeryüzüne iletilen işaretlerden, Carpenter'in elbisesinde 45 santigrat, dereceye varan ısınmalar olduğu müşahede edildi. Fakat işin garibi kendisine sorulduğunda o, bunu hissetmediğini, bilâkis rahat olduğunu bildirdi. Ayni zamanda kabinin içersinde havada "yüzen" bir plastik halkayı yakaladığını ve bunun tamamen ağırlıksız olduğunu haber verdi.

Bu şırada . Carpenter, kendisine vazife olarak verilen bir diğer denemeyi yaptı. "Aurora - 7" adı verilen feza kapsülünün bir tarafına iliştirilen ve beş renkte boyanmış balonları şişirerek bir naylon iple kendi haline bıraktı. Bu deneme, boşlukta renklerin göze ne şekilde göründüklerini ve balonun kapsüle göre nasıl bir durum alacağının araştırılması içindi. Kapsül üçüncü defa yörüngeye girerken, Carpenter, balonu **kapsülden** ayıramadığını bildirdi. Ayni zamanda, evvelki mesajının aksine elbisesindeki ısınmanın vücuduna tesir etmeğe başladığını ve bu yüzden bol bol su içmekte olduğunu haber verdi. Bu durum uzmanlarca mahzurlu görüldüğü için kendisine sakin durması ve lüzum olmadıkça hareket etmemesi hatırlatıldı.

Üçüncü turun sonlarına doğru, "Aurora-7" kapsülü Kaliforniya üzerlerine geldiği sırada, Carpenter iniş için gerekli manevralara girişti. Ancak ikinci yörüngenin sonunda da farkettiği gibi, kapsülün, dengesini ve iniş istikametini muhafaza edebilmek için normalden fazla yakıt sarfetmekte olduğunu gördü. Artık yapılacak şey kalmamıştı; Carpenter bütün pilotluk maharetini ve üç yıldanberi bir astronot olarak gördüğü eğitimin sağladığı bütün avantajları kullandı. Ama yine de birtakım olayların önüne geçemedi. Bir kere, kapsülün dengesini koruyabilmek çok zor oldu. Gerçekten, inişe geçerken kapsülün, astronotun oturduğu istikamete göre alt tarafına rastlayan, ısıdan koruyucu özel zırh yüzeyinin hareket istikametinde öne getirilmesi gerekiyordu. Bu, inişin tehlikesiz geçmesi için birinci şarttı. Aksi takdirde, kapsülün dikine veya yanlamasına atmosfer içersine girivermesi hâlinde fren roketleri vazife görmeyeceğinden, kapsülün, kazandığı muazzam hız sebebiyle havayla sürtünmeden dolayı kızışıp bir kâğıt parçası gibi yanıvermesi işten değildi. Diğer bir mahzur da, astronotun oturuş vaziyetinin ancak kapsülün dibi iniş istikametinde olmak üzere fren roketlerinin çalışmasına müsait bulunmasından doğuyordu. Diğer herhangi bir istikamette iken fren yapılırsa astronotun vücudunun, meydana gelen fren tesirlerine karşı koyabilmesi imkânsızdır.

İşte bütün bu sebeplerden iniş kumanda tertiplerinin arıza yapması gerek Carpenter'i, gerek yerden kapsülü takip eden istasyonları adamakıllı telâşlandırdı. Zaten daha yörünge üzerindeki ikinci turda kapsülü otomatik şekilde kontrol eden tertiplerin fazla yakıt sarfettiğini gören Carpenter kumandayı bizzat eline almış ve otomatik tertibatı çalıştıran hidrojen peroksit yakıtından ekonomi sağlamağa çalışmıştı.' Ancak bu sebepten de Carpenter vücut ve zihin bakımından hayli yoruldu, bu ise inişe hazırlanıştaki aksilikleri artırdı.

Tam inişe geçildiği sırada, aksilik bu ya, kapsüldeki telsiz cihazları da arıza yaptığından, yerdeki takip istasyonları derin,bir endişeye kapıldılar. Acaba Carpenter bir kazaya mı uğramıştı, yoksa kapsülün atmosfere girişi sırasında yanıp gitmiş miydi? Bütün bu sualler zihinlerde uyanmışken birdenbire donanmaya mensup Neptün uçaklarından birisi, belirli dalga uzunluğunda yayın yapan ve kapsül suya indikten sonra otomatik olarak çalışan vericinin işaretini sadece 15 saniye müddetle duydu. Bu bir ümit ışığıydı ve araştırmalara hız verildi.

Malcolm Scott Carpenter

Havaya uçtu

Nihayet, tam 53 dakika sonra bir uçaktan, Carpenter, kapsülün yanındaki plâstik bir salın içersinde olduğu halde görüldü. Derhal sahile haber verilerek en yakın üsten ki uçak hızıyla bir saat uzaktaydı- paraşütçü balık adamların yetişmeleri ve Carpenter'e yardımcı olmaları sağlandı. Balık adamlar kapsülün yanına ulaştıkları zaman Carpenter'in, elindeki portatif film çekici makinesini sıkısıkıya tutmakta olduğunu gördüler. Hernekadar kapsüldeki sabit makinelerle çekilen uçuşun filmi, kapsülün kapağından içeri giren deniz suyu tarafından tahrip edilmişse de, astronotun portatif makinesiyle çektiği filmler, Carpenter'in tedbirli oluşu sayesinde, sapsağlam duruyordu.

Küçücük plâstik salın üzerine sırtüstü uzanmış bulunan Carpenter, kendisine seslenen balık adamlara mukabele etti ve hayretler içersinde oraya nasıl geldiklerini sordu. Astronot, iki balık adamın **300** metre kadar yüksekte uçan uçaktan **atladık**

larını görmemişti!

Aradan geçen iki saatlik bekleme süresinde balık adamlarla gayet az konuştular. Çünkü Carpenter'e, gördüklerini ve bildiklerini üssüne dönmeden önce kimseye açıklamaması yolunda kesin talimat verilmişti.

Helikopter gelince, bir kanca atarak Carpenter'i kurtardı. Astronot kabineye girince ilk iş olarak bir çakı istedi. Bununla elbisesinin sağ ayağında bir delik açarak, ayağım helikopterin kapısından aşağı sarkıttı ve elbisesinin içine giren suları akıttı. Böylece, Cape Canaveral plajlarında feza adamının sağ olarak geri dönmesi için binlerce kişinin yaptığı dualar kabul edilmiş oluyordu.

Çok hata, çok tecrübe

Büyük Türk Adalarında bir haftaya yakın bir sağlık gözleminden sonra, bitirdiğimiz haftanın basındaki pazar akşamı Cape Canaveral'e dönen Carpenter, yaptığı basın toplantısında "birçok hatalar yaptığını, fakat çok şeyler öğrendiğini" bildirmiştir. Bu sözleri, gerçeği ifade etmektedir. Şimdiye kadar yapılan bütün feza yolculuklarından biraz farklı olarak, bu defa bazı aksamalar olmuştur. Ancak bunun sebeplerini Carpenter'in iyi yetiştirilmemiş olmasına yükletmek de yanlıştır.

Bilakis Carpenter iyi yetiştirilmiş bir astronot olduğundan, kendisine munzam bir takım görevler yükletilmiş ve bilhassa ilk yörünge pilotu John Glenh'in yolculuğundan edinilen tecrübelere göre daha geniş ölçüde kapsüle elle kumanda edebilmesi istenilmiştir. İşte bu yüzden Carpenter biraz yorulmuştur, dolayısiyle bazı karışık manevralar yapmış olması muhtemeldir.

İlerde yapılacak feza araçları için kullanılacak renklerin seçilmesine yarayan balon denemesi ayni zamanda fezadaki akıntıların şiddetini göstermesi, yönünden de faydalı olmuştur. Sonra kapsülün içersinde de buna benzer denemeler yapılmıştır. Meselâ, bir bardağın içersindeki suyun çekim alanı olmadığı hâldeki, hareketleri incelenmiştir. Yine kapsülün kendi etrafında dönüşüne ait manevraların daha sık ve çeşitli şekillerde yapılması denenmiştir.

Cafpeiiter'in çabucak yorulmasının sebebi, kapsülün oksijen sistemindeki bir arızayla izah edilmektedir. Oksijen azlığına karşı bir yedek oksijen cihazının konulması tavsiye edilmektedir. Astronotun yere iniş noktasının evvelise kararlaştırılandan 400 kilometre kadar uzakta oluşu da üzerinde önemle durulan ve sebebi araştınlan bir husus olmuştur. Üstelik Carpenter'in, inişe geçildiği andaki yerinin ve iniş açısının tamamen doğru olduğuna, frenleme roketlerinin de zamanında ateşlendiğine dair beyanı, bu işle uğraşan bilginleri büsbütün şaşırtmıştır!

Candan karşılama

Bu kadar büyük- cefalara, katlanan, ilme hizmet ve memleketine bağlılık hislerine örnek sayılabilecek şekilde çalışan bu kahramanın karşılanışı da muazzam oldu. Pazar günü akşamı Cape Canaveral deneme üssü" civarındaki Kakao Sahili kasabası 6 binden fazla sakininin sevinç âvâzeleriyle çınlıyordu. Zaten Carpenter'le karısı muhitlerinde de sevilen ve aranan, cana yakın kimselerdi. Kasaba civarındaki Peyk moteli, akşamlan, onların "tvist" dansım alkışlayanlarla dolardı. Twist'te birbirine çok iyi uyan bu çift, şimdiden dört çocuk sahibidir. -Astronot Carpenter henüz 37 yaşındadır- Böylece çok sevilen bu insanın bunca maceradan sonra yuvaya dönüşü özel bir hadise yarattı.

John Glenn
Yolu açtı

Yol boyunca uzanan moteller meraklılarla dolup taştı. Bir bayan da sırtına kırmızı selofan bantlarla "Büyük Scott" yazdırmış ve sırtını güneşe vererek cildini karartmıştı. Bantları sökünce yerinde kalan beyaz yazıyı, arkasını astronota çevirerek gösterdi.

Carpenter'e madalya verilmesi töreninin yapıldığı hangarda televizyoncuların yaktığı düzinelerce projektör yüzünden ısı 40 santigrat derecenin üzerine çıkmıştı. Törende düzeni sağlamağa mahalli polis teşkilâtı kâfi gelmedi. Milleti, bu fedakâr feza adamına şükran hislerini gösteriyordu. Mamafih denemenin, "bütün aksiliklere rağmen, başarıyla sonuçlanması bütün dünyada yankılarını göstermekte gecikmedi. Hattâ Rus Astronotu Juri Gagarin bile propaganda ziyareti yapmakta olduğu Tokyodan bir telgraf göndererek rakip arkadaşını tebrik etti.

KİTAPLAR

Kâinatın Yaratılışı

(George Gamowun dünyanın oluşu ile ilgili The Greation of the Üniversele adlı eserinden türkçeye çeviren O. Toygar Akman, Güzel İstanbul Matbaası Yayınları Ankara 1961, 157 sayfa 10 TL.).

Günümüzün meselesi belli: Af! Dünyanın 'meselesi de belli: Feza yarışını kazanmak! Biz evliyalar yetiştiriyoruz, başkaları feza fatihleri. İşte bu şâhâna benzerlik içinde O. Toygar Akman adlı bir vatandaşımız da kalkmış, Batının bir ünlü profesörünün ilim dünyası ile ilgili bir eserini dilimize çevirmiş. Anlaşılan Akmanın aftan, koalisyondan falan hiç haberi yok.

Gamow'un eseri için Washington Post gazetesi şöyle demektedir: "Ga mow, okuyucunun merak ve tecessüsünü giderecek şekilde yazmakta... Okuyucu ondan çok şey almaktadır. Eğer bu tarz bir ilim çalışmasından hoşlanıyorsanız ve şayet, onun en güzel bir örneğini görmek arzusunda iseniz, bu kitap sizi bol bol doyuracaktır.."

Gamow'un kitabı dünyanın oluşunu anlatmaktadır. Yazarın daha bu tipten bir hayli eseri vardır. Modern ilmin verilerini basit bir dille halka anlatmaya çalışmaktadır. Her ne kadar kitabın başına ve sonuna eklenen notlar ve tavsiye yazıları, okuyucuya, ilmî gerçeklerin kitapta pek basit bir dille anlatıldığını söylüyorsa da, işin aslı hiç de öyle değildir. Ya kitabın yazarı, basit dil derken, ünlü bir fizik âlimi olarak kendi basit dil ölçüsünü ele almıştır, ya da eseri dilimize çeviren Toygar Akman Gamow'un fizikçi dilini tercüme sırasında mümkün olduğu kadar anlaşılmaz hale getirmiştir. Bunu kestirmek oldukça zordur. Kabahat kimdedir?. Reklâmlarında çok . kolay anlaşılır olduğu ileri sürülen eser, tüm olarak ortaya çıktığında neden çetrefil bir bilmeceye benzemektedir? İnsan ister istemez, pek büyük bîr fizik alimi olarak takdim edilen kitabın yazarına kabahat bulmaktan çekiniyor. O halde kabahat, çevirendedir. Üstelik bu hususta, elde bir başka karine daha var. Toygar Akman aynı zamanda Ankara Radyosunun meşhur dinlenilmez, programlarından, dinlense anlaşılmaz programlarından birinin, Modern İlimde Gelişmeler programının da hazırlayıcısıdır. Bu tip kitaplardan faydalanarak Ankara Radyosu okuyucularına modern ilimdeki gelişmeleri anlatmaktadır. Anlattığı için de kimse birşey anlayamamaktadır. Toygar Akman bu işleri iyi bilmiyor mu, Mutlaka iyi biliyor. İyi biliyor ama, anlaşılan, seviyeyi tutturamıyor. Herkesi de modern ilimler konusunda kendisi kadar bilgili saydığı için, sâdece kendi kendisine hitap ediyor. Bunu, Ankara Radyosunun pek çok programı başladığı zaman "çat" diye kapatılan düğmesinin Modern îlimde Gelişmeler saatinde de aynı huşunetle kapatılmasından anlamak mümkündür.

George Gamow'un kitabı için de durum aynıdır. Bizim, kulakları sâdece af, sâdece koalisyon, sâdece sen - ben kavgaları ile dolmuş vatandaşlarımız için Gamow'un kitabı bir cebir kitabından pek farklı değildir. Gebir kitaplarının ise ne kadar cazip olduğu malûmdur.

Şayet cakalı kapağına, hayli temiz ve itinalı baskısına ve oldukça tuzlu fiyatına bakıp da "Kainatın Yaratılışı" adlı kitabı satın alırsanız, sizlere sabır tavsiye ' etmekten başka yapacak birşey yok demek-

Yerma

(Federico Garcia Lorca'nın üç perdelik oyunu, çeviren İlhan Berk, Varlık yayınları 887, Varlık Tiyatro serisi 8, İstanbul Ekin Basımevi Nisan 1968, 58 sayfa iki lira).

Ünlü İspanyol şairi Garcia- Lorca'nın pek basit bir tem üzerine kurulmuş bu üç perdelik oyunu İlhan Berk tarafından oldukça başarılı bir şekilde dilimize aktarılmıştır. Oyunun konusu sudur: Jean ve Yerma adlı bir karı kocanın, evliliklerinin ikinci yılı olduğu halde, çocukları olmamaktadır. Yerma adlı kadın, çocuğu olmamasından dolayı son derece kederli, son derece üzgündür. Kabahatin kocasında mı, yoksa kendisinde mi olduğunu bir türlü kestirememekte, bunun için de bunalıp durmaktadır. Koca ise, çocuğu olmamasından dolayı kendini işe güce, para kazanmaya vermiştir.

İlhan Berk
Çeviriye diyecek yok

Yerma, kocasına karşı karılık vazifelerinden hiç birini aksatmamakta, ama kocasına karşı aşırı bir 'yakınlık da hissetmemektedir. O artık bir uyurgezerdir. Victor adlı bir çocukluk arkadaşı onun için daha iç ürpertici bir insandır. Ne var ki Yerma namuslu bir kadındır ve kocasını aldatmayı asla düşünmez. Kocası ise kendi kendini yemekte, karısının kendisini aldattığını sanmaktadır. İkisi de şüphe içindedir: Acaba kısır olan hangimiz?

Neticede Jean itiraf eder ki kısır olan kendisidir. Bu acı gerçek karşısında bir cinnet geçiren Yerma, kocasının boğazmı sıkarak, ölmesine yo! açar.

Oyunun özeti budur. Yunan tiyatro sanatının özelliklerinden de geniş ölçüde etkilenerek yazılmış olan oyunda koroya ve tek seslere önemli roller düşmekte, oyun yer yer şiirler le süslenmektedir.

İlhan Berk, Lorca'nın oyununu gerçekten akıcı, okunup söylenmesi kolay bir dille türkçeleştirmiştir. Anlaşılan, Berk, son yıllarda kaybetmeğe bağladığı şairliğini, bağarılı çevirilerle kapatmaya muvaffak olacağa benzemektedir. Lorca'nın eseri, oyun olarak sahneye konduğunda nasıl bir hava olacaktır? Daha da mânalanıp, başarılı bir tiyatro oyunu olarak seyircinin karşısına çıkabilecek midir? Bunu, okuyucu olarak kestirmek zordur.

K A D I N

Ankara

Başarılı bir dernek

Geride bıraktığımız haftanın içinde, Ankarada bir dernek, iç açıcı, bir Genel Kongre ve güzel bir sergiyle 34. yıldönümünü kutladı. Derneğin adı Yardımsevenlerdir. Genel Kongreye 120 delege katılmıştır. Derneğin kurucuları dinleyici olarak gelmiş ve başlanan işin başarılmasını görme mutluluğuna ermişlerdir.

Yardımsevenler bundan tam otuzdört yıl önce, bir avuç çalışkan kadının çabasıyla kurulmuştur. Onları bu yola teşvik eden, Türk kadınının kurtarıcısı, büyük önder Mustafa Kemaldir. Yardımsevenlerin yardımsever, üyeleri, bunca yıl, seslerini pek fazla duyuramadan, fakat bir karınca sabrı ile çalışmışlar ve memleket çapında bîr müessese kurarak gerçekten başarı kazanmışlardır. Derneğin bugün, 36 ilde merkezi ve 56 ilçede de şubesi vardır.

Genel Kongreye katılan delegelerin il ve ilçelerden getirdikleri el işleri, Mustafa Kemal Bulvarında açılan sergide teşhir edildi ve satışa, çıkarıldı. El işi masa örtüleri, elbiseler, ufak tefek hediyelikler, rehabilitasyonun plâstik çantaları, özellikle piknik ve trafik çantaları gerçekten ilgi çekiciydi. Genel Merkezin ucuz sipariş kabul eden büyük atölyesi ve trikotaj işleri ayrıca göze çarpıyordu.

Yardımsevenler Derneği, 1928 senesinde tek bir odacıkta, kurucuların verdikleri 385 lira ile işe başlamıştır. Bugün merkez ve şubeleriyle beraber, senelik geliri 4 milyon lirayı aşmaktadır. Genel Merkezin, Adakale sokaktaki dört katlı yeni binası dikiş, el işi, trikotaj atölyelerinden başka bir de kız yurdu barındırmaktadır. Yurt paralıdır. Bir yandan derneğe gelir, bir yandan da yurdun dört bir köşesinden gelen, öğrenci kızlara makul bir geçim sağlamakta, onlar için gerçek bir yuva vazifesi görmektedir. Yardımsevenler Derneği bir yardım derneğidir. Emek karşılığı yardımlarda bulunmaktadır. Atölyelerinde çalıştırdıklarını hem yetiştirip sanat sahibi yapmakta, hem de onlara bir kazanç sağlamaktadır. Ayrıca öğle yemeklerim, ilâçlarım vererek sağlıklarını korumaktadır. Karşılıksız yardım faslında ise ihtiyarlara, sakatlara, hastalara, çalışamıyacak durumda olanlara bakılmakta, bunlara daimi aylık bağlanmaktadır.

Bugün atölyelerde 500 den fazla işçi çalınmaktadır. Bunlar zamanla değişmekte, yerlerine yenileri gelmektedir. Derneğin bir gayesi de il ve ilçelerde el işlerine pazar yerleri açmaktır. Göynükten Ankara ya getirilen el işi dokuma renkli kuşaklar ve dantel yakalar Ankaralılar tarafından pek çok beğenilmiş, büyük miktarda siparişler yapılmıştır.

Beslenme

Can boğazdan geçer

Doç. Dr. Osman Koçtürk, bürosunun üzerindeki dosyaları kapattı, karşısındaki AKİS muhabirine gülümsedi ve yan ciddi, yan şakacı bir sesle :

"— Size beslenme üzerinde istediğinizi söylemeye hazırım. Yalnız, rica ederim, kadınları işin içine karıştırmayın. Yoksa onlarla aramız fena halde açılır" dedi.

Muhabir şaşırmıştı, fakat Koçtürk onun soru sormasına meydan vermeden fikirlerim açıklayıverdi:

"— Doğrusunu isterseniz, bir beslenme mütehassısı olarak ben, ev kadınlarımızın bu konuda ödevlerini yaptıklarını sanmıyorum. Beslenme önemli bîr konudur. Bunu memleket çapında da aile içinde de yeter derecede değerlendiremiyoruz. Dikkat edin, evlerde mutfaklarımız en çok ihmal edilen köşelerdir. Halbuki mutfak evin en iç açıcı, en itinalı, en çok önem verilen bir yeri olmalıdır. Ev kadını orada zevk içinde, zamanımızın yeni bilgilerinden faydalanarak çalışmalıdır. Bilgiye dayanan beslenme hem ailenin sağlığını korur, hem de ekonomiktir. İyi bir. beslenme geleneğinin kurulması ise memleketin sağlık ve iktisadi problemleri ve sosyal davalarıyla yakından ilgilidir. Bir anne daha çocuğunu karnında taşırken, alacağı gıdalarla çocuğun gelişmesi üzerinde rol oynadığına inanmalı ve iyi bir beslenme rejimi takip etmelidir. Halbuki bizde, beslenmeden çok giyime önem verilir. Bu hal, son yıllarda Türkiyede ortalama yaşın otuzbeşe düşmesine sebebiyet vermiştir. Sinemalarda, eğlence yerlerinde pahalı kravatlarla görünen pek çok genç, yemeklerde karnını bir kuru poğaça ile doyurmakta, gösterişten bir türlü vazgeçememektedir."

Beslenme mütehassısı Osman Koçtürk biraz durdu düşündü, son-herra kararlı bir sesle devam etti:

Yardımsevenler Derneği Kongresi
faydalı teşebbüsler

"—Bu, herşeyden önce bir eğitim meselesidir. Anne, çocuğuna beslenme bilgisi vermeli ve onu temiz, sade, fakat zengin gıda maddeleri almaya alıştırmalıdır."

Beslenmenin alfabesi

"— Beslenme bilgisi edinmek için bilgin olmak şart değildir. Bunu her ev kadını kolaylıkla öğrenebilir. Yiyecekler başlıca yedi gruba ayrılır. İnsanın,- işte bu yedi gruptan hergün belirli bir miktar alması şarttır. Yâni, hergün et, balık, yumurta, tavuk gibi bir hayvansal protein kaynağı, yeteri kadar yağ, ekmek ve unlu maddeler, bol bol sebze ve meyve almak şarttır. Sebze ve meyveler üç gruba ayrılmıştır. Havuç, kabak, ıspanak, maydanoz, nane, dereotu, prasa- ibi yeşil ve sarı sebzeler birinci gruba girerler. Bunlar

vitamin A, Vitamin C ve mineral maddeler bakımından zengindirler. İkinci grubu teşkil eden domates, lahana, portakal ve benzerlerinde ise çok bol C vitamini vardır. Diğer bütün sebzeler üçüncü gruba girerler. İşte, bütün bu maddelerden hergün bir miktar yemek şarttır. Türkiyede hayvansal maddeler günden güne azalmaktadır. Bir kişiye, senede ortalama 16 kilo et düşmektedir. Bu, birçok memleketlerde yılda 80 kiloyu bulmaktadır. İktisadi bakımdan Üzerinde duracağımız bir konu da balıkçılıktır. Senede, adam başına ortalama 2,5 kilo balık düşmektedir. En güzel balıkları besleyen denizlerle çevrilmiş olan yurdumuz için, bu gerçekten anlaşılmaz bir durumdur. Balığa halkı alıştırmak çin, bu, gerçekten anlaşılmaz bir tedir."

Eğitim

"— Halkı balığa alıştırmak nasıl bir eğitim konusu ise, çocuğu süte alıştırmak ta aynı şeydir. Anne, küçük yaştan çocuğunu seve seve süt içmeye alıştırmalıdır. Bir çocuğun en aşağı yarım kilo süt, yoğurt ve peynir gibi gıdalar alması şarttır. Anne, çocuğu yiyeceklere güzel resimlerle, masallarla alıştırmalı, zor kullanmalıdır: Peri masalındaki güzel kızın bol süt içtiğini, çiğ çiğ havuç yediğini, yemek masasında değil de her fırsatta söylemenin çok faydası olabilir. Çocuğun odası renkli sebze ve meyve resimleriyle süslenirse, çocuk meyve sebzeleri severek yer.

Taze, iyi sebze almak, biraz ucuz, fakat durmuş sebze almaktan muhakkak ki çok faydalıdır, ama iş bununla da bitmez. Pişirme usulleri bilinmezse, sebzelerin besleyici değeri kaybolur gider. Bazı sebzeleri mecburen haşlarız. Bu durumda bunların suyunu dökmemek, değerlendirmek gerekir. Bunlarla çorbalar, soslar yapılabilir. Pirinci de haşlayıp suyunu dökmek büyük hatadır, Besi değerini kaybeder. Sebzeleri yıkamak ve kolayca temizlemek için hâlâ geceden suya kovan ev kadınları vardır. Bu da aynı şekilde, onların değerlerini kaybetmelerine sebep olur. Meyveleri- çiğ olarak yemek, pişirip yemekten çok daha yararlıdır. Vitamin eksiklikleri vücutta, hattâ davranışlarda önemli aksaklıklara yol açabilir. Meselâ vitamin B1 eksikliğinin bazı insanları hırsızlığa, isteri nöbetlerine götürdüğü söylenir. Akşamları 'kahvaltı yemek sistemi' de çocuklar için çok hatalıdır. Bizim kahvaltı tarzımızda çocuklar, yedi grup içinde gördüğümüz gıdaları alamazlar. Hele öğleyin de okulda karınlarını kuru sandviçlerle doyurmuşlarsa, o gün yeter derecede gıda alamıyacakları açıktır.

Bilgili beslenme daima ekonomiktir. Anne, yedi grup yemek listesini gözönünde tutarak çarşıya çıkar ve turfandaya değil, bol vitaminli, gıdalı ve ucuz yiyeceklere iltifat eder."

DR. Osman Koçtürk konuşmasını şu sözlerle bitirdi:

"— Beslenme bilgisi kıt bir insan, varlık içinde de olsa, yokluk' çeker. Bilgili bir ev kadım ise, gerçekten hem ailenin sağlığını, hem bütçesini korur".

Asıl Mesele

Jale CANDAN

Bitirdiğimiz hafta Ankara Maarif Kolejinin tertiplediği panel konferansta Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenlerinden pedogog Mithat Ençin anlattığı gibi hikâyeyi, burada okuyucularıma nakletmek istiyorum. Hikâye şu: Arslan baba bir okul açmış ve "adam" olmak isteyen bütün hayvanları bu okula kaydolmaya davet etmiş. Tilkiden kuzuya, kuzudan kaplumbağaya kadar bütün hayvanlar gerçekten bu davete uymuş, okula koşmuşlar. Arslan baba durumdan memnun, bir de esaslı çalışma programı hazırlamış ve her hayvanla ayrı ayrı ilgilenmiş. Bakmış, ördek çok güzel yüzüyor, onu çekip, atlama zıplama kurslarına götürmüş. Çok güzel atlayıp zıplayan sincabı da kulağından tuttuğu gibi yüzme havuzuna sevketmiş, İstiyormuş ki herkes eksiğini tamamlasın. Yıl sonumla bir de bakmışlar ki, hiçbir işi tam olarak yapamayan tavuk, okulu birincilikle bitirmişti!..

Maarifçilerimiz ne derler, bilmem ama, çalışma programlarını hicveden bu hikâye, biz öğrenci velilerinin pek çok hoşuna gitti. Ençi, candan alkışladık. Enç bizim âdeta can evimize dokunmuş ve boşalmamızı, rahatlamamızı sağlamıştı.

Çocuklarımızı okula gönderiyoruz, fakat onları iyi yetiştiremediğimizi, onları istediğimiz gibi eğitemediğimizi artık hepimiz biliyoruz. Okul memleketimizde bugün hâlâ ve yalnızca "not veren", diploma dağıtan bir müessesedir. Bugün meselâ, ortaokullarımızda başarısızlığın % 70 ile % 85 arasında olduğunu düşünürsek, çalışma programlarının eğitim - öğretim sisteminin derhal gözden geçirilmesi lüzumu kendiliğinden ortaya çıkmış olur. Eğitmekten maksat elbette ki sincaba yüzme, ördeğe tırmanma öğretmek değildir. Eğitmekten maksat.. çocuğa genel bilgi verirken, onu, gizli veya açık istidatlarım geliştirecek şekilde yönetmeye çalışmak ve. onu böylece topluma en yararlı bir hale kokmaktır. Çocuk okulda, herşeyden önce, öğrenme zevkini, İyi bir çalışma sistemini telde etmeli ve muhakemesini çalıştırmasını, nazari bilgileri tatbik etmesini öğrenmelidir. Okul, çocuklar için "aşağıya düşmeden not koparılan bir sırat köprüsü" olmaktan artık çıkarılmalıdır.

Gazetelerden öğrendiğimize göre, Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir tarafından hazırlanarak 43 milletvekili ve senatörün de katılmasından sonra Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına sunulan Milli Eğitimi Kalkındırma Kanun Tasarısı gün geçtikçe Mecliste daha fazla taraftar toplamakta ve bütün partilerin birleştiği bir konu halinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tasarıya göre, yeni milli eğitim pulları basılacaktır. Pulların değeri 5 kuruşla 10 lira arasında değişmektedir. Bunlar uçak, vapur, tren ve otobüs biletlerine, konişmento, her türlü ticari senetlerle muamelelere, tapu senetlerine, evlenme cüzdanlarına, sinema, tiyatro, eğlence, yerleri giriş biletlerine, ehliyetlere, ruhsatlara, diplomalara, sigara ve içkiye, oyun kâğıtlarına, radyo ilânlarına mecburan tatbik edilecek, elde edilen muazzam gelirle -ki bu, günde 1-1,5 milyon Türk lirası olarak tahmin edilmektedir-, memleketin eğitim derdi halledilecektir.

Köylerimizin okul durumu hepimizce bilinirken, okul binası kıtlığı yüzünden elverişli İlkokul binalarında ortaokullar açmak yoluna gidilirken, halka fazla yüklenmiyen ölçülü bir milli eğitim vergisini, öyle sanıyorum ki, ancak sevinçle karşılarız. Yalnız, bizdeki eğitim meselesini sâdece bir para meselesi olarak ele almamak ta şarttır.

Ne olur, çocuklarımıza bol okul, fakat gerçek okul verelim. Mali zorluklarla beraber, çalışma programlarım, imtihan sistemini, eğitim görüşümüzü yeni baştan gözden geçinelim. Amacımız yalnızca, "tavuklara diploma" vermek olmasın.

R A D Y O

Ankara

Devrimde Radyo

gömleklerinin kolları sıvalı, kravatları çözülmüş, saçları karışık dört - beş genç adam oradan oraya koşuyor, ertesi günün programlarından arta kalanları bitirmek için uğraşıyorlardı. Bunlar Ankara Radyosu Müdürü, Program Müdürü, prodüktör ve teknisyenlerdi. Radyoevinin 1 numaralı en büyük stüdyosunda ise bütün Türk Müziği sanatçıları toplanmışlar, o akşam banda alınacak olan 27 Mayıs özel programının provasını yapıyorlardı. Takvimler 2Ş Mayıs 1962'yi gösteriyordu. O sırada "Olaylar ve Yankıları"nı okuyan spiker, Ankara Radyosunda, 27 Mayıs 1962 günü, Atatürk devrimlerine ve 27 Mayıs ruhuna sadık kalınarak bir program yayınlanacağım haber verdi. Bu arada Radyoevine, gayet manidar yorumlara yol açabilecek, fakat aslında 27 Mayıs programları hakkında fikir almak gayesini güden ziyaretler de yapılıyordu. Radyo Müdürünün odasında oturmakta olan üç Tabii Senatör gözden kaçmadı. Yarım saat sonra bu ziyareti, başka yorumlara yol açabîlecek bir başka ziyaret takip etti. Bu, bir gün-sonra radyodan yayınlanacak olan konuşmasını banda aldırtmak için gelen bir başka Tabii Senatördü.

O akşam Başkent Radyosundaki hareketi ye canlılığı, saat 16'dan itibaren Radyoevine tesadüfen sırayla gelen Basın mensuptan da izlediler. Başkent Radyosu, Ankaradaki bütün gazetelerden birer temsilciyi stüdyosuna davet etmişti. Amaç, Türk Basınının, 27 Mayıs Devrimi hakkındaki yankılarını mikrofondan yansıtmaya çalışmaktı. Türkiye Radyolarında ilk defa böyle bir program yapılmaktaydı.

Ayrıca, Devrimin ikinci yıldönümünde Türk folkloru ve edebiyatı ile yurdun her köşesini birbirine bağlamaya çalışan Ankara Radyosu, marşlarla millî duygulan ayakta tuttu, Atatürk Devrimlerini savundu ve 27 Mayıs Devriminin anlamını ve önemini belirtti. Radyonun, bu görevi yerine getirirken, birçok eksiklikleri olduğu ve çeşitli hatalar yaptığı gözden kaçmadı. Ama, bazı baskıların etkisi altında kalarak, 2T Mayıs Devriminin ikinci yıldönümünde sönük bir programla işi geçiştirmesi de mümkündü. Halbuki Radyo idaresi hiçbir yerin müsbet veya menfî tesiri altında kalmadan, tamamen kendi planladığı ve hazırladığı programlan ile 27 Mayıs 1962'de Devrimci Türkiyeye yakışır bir yayın yapabilmiştir.

Radyoda Devrim

Ankara Radyosunun yalnız 27 Mayıs Devriminin yıldönümünde değil, yıldönümünü takip eden günlerde de, devrimci bir yolda ilerlemek için hazırlık yaptığı muhakkaktır. Ancak, geride bıraktığımız haftanın başlarında birgün genç bir adamın, radyosunun düğmesini hiddetle başka bir istasyonun' üzerine çevirdiği görüldü. Genç adaman, Ankara Radyosunda yapılan bilgi hatasına kızdığı anlaşılıyordu. Spiker, Mannheim'lı ünlü besteci Karl Stamitz'in adını çekçe Karel Stamik diye okumuştu. İşte genç adamı kızdıran olay buydu.

Yöneticiler değiştiği halde, Ankara Radyosunda bu bilgi hataları birbirini kovalamaktadır. Bundan spikeri sorumlu tutmak elbette ki imkansızdır. Bir spikerden bu kadar

Mahmut Tâli Öngören

İyiniyet kâfi mi?

bilgili olması beklenemez. Eseri programa koyanların, spikere gerekli bilgiyi vermeleri, hiç değilse isimlerin doğru yazılışını göstermeleri şarttır. Dinleyiciyi üzen, yeni yöneticilerden beklediğini bulamamış olmasıdır. Ancak, bir Radyo Müdürünün, bir Program Müdürünün değişmesiyle işin bitmiyeceği de bir gerçektir.

İl Radyosunun faaliyete geçme3i de, aslında, hata yapan bir ağzın yerini hata yapan iki ağzın almasından başka bir mânâ' ifade etmemektedir. Devlet Radyosu hafif müzik programlarında caz çalarken, İl Radyosu senfonik müzik programına sonatlar koymaktadır. Bunun sebebi şudur: Ankara Radyosu Müdürlüğü, uzun dalga istasyonunda yapılan hataları basın bülteninde ilân ettikten sonra, bu hataları yapan spikerleri uzun dalgadan çekip, geçici bir zaman için İl Radyosuna sürmektedir. İşte hata buradan gelmektedir. Meselâ geride bıraktığımız haftanın sonlarında bir gün İl Radyosu spikeri, Billy Vaughan Orkestrasının plâklarını yayınlarken bir parçayı iki defa, bir başka parçayı tam üç defa çaldı. Bir başka gün Ankara Radyosunda Lalo'nun viyolonsel konçertosu ile Cesar Franck'ın Senfonik Varyasyonları yapışık kardeşmiş gibi peşpeşe çalındı, fakat sadece birinci eser anons edildi. Öğrenci orkestrasının birbirinden berbat konserlerinde katledilen parçalar dinleyiciye hiç bildirilmemektedir. İl Radyosunda Beethoven'in 4. Senfoni-

el yayınlanırken plak en aşağı on defa takıldı ve atladı, ama bir dil sürçmesi bile basın bülteninde yer alırken, bu hataların sözü hiç edilmemektedir.

Basın bülteninde görmezlikten gelinen başka şeyler de vardır. Meselâ bozuk sesleriyle, âdi gazino üslubuyla, zevksiz ve kültürsüz bir çalışla Devlet Radyosunu haftada birkaç defa işgal eden Enver Kapelman ve arkadaşlarının ciddi bir yayın istasyonunun programlarına nasıl girebildiği izah edilmiş değildir. Oysa ki bu kemancının Müzik Yayınları Şefinin yakın arkadaşı olduğunu ve çeşitli emisyonlardan, bir kısmı hiçbir zaman radyodan yayınlanamıyacak olan çeşitli band kayıtlarından kendisine her ay binlerce lira ödendiğini radyonun içinde dışında duymayan kalmamıştır. Müzik Yayınları Şefi, elli yaşını aşmış olan bu kemancıya üç beş kuruş daha fazla verebilmek için öğrenci orkestrasında keman çaldırtacak kadar, hattâ bir öğrenci orkestrası icadedecek kadar ileriye gitmiştir.

Bir elin sesi çıkmaz

Radyonun yeni Müdürü işe başlar başlamaz, programlarda değişiklikler yapmadan önce, radyoda yönetim -bakımından değişiklikler yapmağa önem verdi. Hata yapan spiker, teknisyen ve programcıların cezalandırılması bu cümledendir. Bu davranış, radyo içinde son derece ilginç tepkiler yarattı. Çünkü yıllardanberi ihtar, ceza, hattâ en küçüğünden bir ikaza dahi alışmamış olan kimselerin bu derece sıkıya girmeleri, tahmini imkânsız yorumlara, dedikodulara, yakınmalara yol açtı. Ancak, kuralları koyanlar sözlerinden dönecek kimselere benzememektedirler. Özellikle yeni Program Müdürünün de bu kuralları benimsemesi, radyoda çalışanların işlerine olan saygısını arttırdı.

Turgut Özakman
Paçaları sıvamak

Fakat bu iş saygısının, bu cezalanma endişesinin ne kadar devam edeceği bilinemez. Çünkü konulan kuralların uzun ömürlü olmıyacağı, siyasetten ve başka koltuğa atlama hıramdan uzak, kendilerini sadece işlerine vermiş yöneticilerin uzun süre işbaşında kalmıyacakları bilinen bir gerçektir. Bazı yerlerde olduğu gibi, radyolarda da işten çok dedikoduya, şunun bunun sözüne göre hareketlerle, adam harcamalarla karşılaşılması tabii sayılmaktadır.

Ankara Radyosunda bir devrim ahreketi başlamak üzeredir. Bunun yarıda kalması elbette ki sorumlulardan hesap sorulmasını gerektirecektir. Radyo yöneticileri bunu gayet iyi bilmektedirler.

Radyo Bakanının Dikkatine

Faruk GÜVENÇ

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı koltuğuna pek çok insan oturmuştur, fakat içlerinden Devlet Radyosunu devletin şerefine lâyık olarak işletmeyi başaran bir kişi bile çıkmamıştır. Devrimden mor» Ankara Radyocunun çukurların en karanlığına düştüğünü. gerilerin en gerisine kaydığım büyük bir rahatlıkla söyleyebilirim. Ne yazık ki İkinci Cumhuriyetin ilk Bakanı da bugüne kadar olumlu bir adım atamadı, bozuk işleyen makineyi düzeltemedi. Yüzlerce defa yazdığımız, iki yıldan beri ağzımıza sakız ettiğimiz bir konuyu bugün tekrar eşeliyeceğim:

Devrimden sonra Ankara Radyosunun Müzik Yayınları Şefliğine zerrece müzik kültürü olmayan, eser tanımayan, program yapmasını bile bilmeyen bir çalgıcı getirildi. Bu çalgıcının tek özelliği, büyüklerden birinin akrabası olmasıydı. Müzik Yayınlan Şeftalin kırdığı potları gazetelerde ve dergilerde aylarca sergiledik. 1960 yılının Esini ayından sonraki Öncü ve AKİS koleksiyonları birer doğru - yanlış cetveli halindedir. Nihayet Müzik Yayınlan Şefi- cahillik yarışında Radyoya Haendel'in İtfaiye Müziği adıyla gönderilen ve Bach'ın, Webern'in, Purcell'in, Mozart'ın, pek bilinen eserlerinden kurulmuş bir süiti yayınlayacak, bu uydurma bandı yollayan muzip dinleyiciye allı pullu teşekkür mektupları yazacak kadar ileriye gitti.

İşte bu iltimaslı akraba hâlâ ihtisas kadrosunu işgal etmekte, her gün birkaç pot kırmaya, ahbabı olan değersiz bir çalgıcıya çeşit çeşit programlar icad ederek binlerce lira ödemeye devam etmektedir. Ankara Radyosunda program değeri ve haysiyeti taşıyan, hele eğitici yönü olan tek bir müzik yayını yoktur, besteci isimleri bile artık doğru okunamaz hale gelmiştir. Bir akrabalık münasebetinin koca bir Devletin karşısında yıkılmaz kaleler kurduğunu görüyoruz ve bu memleketin geleceğinden gerçekten endişe ediyoruz. Basın . Yayın Bakanlığının birkaç kilometre ötesinde yine bu devletin bir Konservatuarı vardır:, Eğer Bakan müzikten anlamıyorsa, kendisinde karar verme yetkisini görmüyorsa, bizim yazdıklarımıza da inanmak istemiyorsa Konservatuardan davet edeceği bilirkişiye akıl danışamaz mı? Herhalde bu ilgisizliğin bir sonu gelmelidir artık. Yıllardan beri yazılanlar ya doğrudur, ya yanlıştır. Bu kadar büyük bir nüfuz suiistimali iddiası varken. Devlet Radyosunun en önemli bir sandalyesinde o makamın gerektirdiği bilgilerden yoksun bir kişinin oturduğu davul zurnayla ilân edilirken bir Bakan susamaz; bilmezlikten gelemez.

İşin asıl garip tarafı, bugün Ankara Radyosunun başında bu sütunda aynı yaranın üstüne aylarca parmak basmış bir arkadaşımız oturuyor ve yaranın işlemesine seyirci kalıyor. Galiba biz çok saf kişileriz, her değişiklikte büyük ümitlere kapılıyoruz. Ülkücülük mü, Batı kafası mı, prensip mi, ihtisasa saygı mı? Ne gezer! Biz tepeden tırnağa idare-i maslahatçıyız, alaturkayız, korkağız. Şu temiz, şu akıllı ulusu yakınılan tanımasam, bizim kafalarımıza şapka değil fes yakışır diyeceğini. Galiba en iyisi evliya mezarına paçavra bağlamak, hiç olmazsa akrabaların bilgili, elinden iş gelir kimseler olmasına dua etmek. İki makaleyle Türkiye Radyolarının kaderini değiştirecek değiliz ya!

Haberler

Atatürk günü

Amasya Türk Kültür Derneği, Atatürkün Amasyaya gidişinin yıldönümünü büyük törenlerle kutlamak kararını almıştır. Bunun için, 10 Haziranda başlamak üzere Uç günlük bir kutlama programı hazırlanmıştır. Turistik geziler, güreşler, sergiler, temsiller, fener alayları, futbol maçları, havacıların gösterisi, edebiyat ve folklor geceleri, düzenlenen program içindedir.

Bu törene katılmak üzere İstanbul ve Ankaradan da sanatçılar çağrılmışlardır. Türk Kültür Derneği Amasya Şubesi Başkanı Halit Öcalan ile yönetim kurulu üyesi sair Osman Bolulu, kutlamanın başarılı geçmeli için özenle çalışmaktadırlar.

Dokümanter filmler

Alman Kütüphanesi, Fransız Kültürk Merkezi. İngiliz Kültür Heyeti ve İtalyan Kültür Heyeti birlikte, ' "İlmi ve Sınai Dokümanter Filmler" gösterisi düzenlediler. Bu gösterilerin İkisi bitirdiğimiz haftanın sonunda yapıldı. 4 ve 6 Haziran tarihlerinde de biri Fransız Kültür Merkezinde öbürü İngiliz Kültür Heyetinde olmak üzere iki film gösterisi daha yapılacaktır,

Sanatsevenlerde seçim

Sanatsevenler Klübünun yıllık olağan Genel Kurul toplantısı bitir--iğimiz hafta yapıldı ve yeni Yönetim Kurulu görevine başladı. Genel Kurul toplantısından sonra üyeler serilen bir kokteylle ağırlandılar.

Genel Kurul toplantısının fırtınalı geçeceği sanılırken, tam tersi oldu. fönetim Kurulu seçimlerinde yeni kişiler seçildi. Eski Yönetim Kurutundan yalnız iki kişi vardı. Yıllardır Genel Sekreterlik yapan Fehmi Özçelik, bu sefer aday olmamakta ısrar etti. Yapılan seçim sonucunda Munis Faik Ozansoy başkanlığa, Dr. Hayati Sevgen ikinci başkanlığa, Hayrettin Baytaş organizasyon kolu başkanlığına, Suat Beriker genel sekreterliğe, Nihat Akçan sanat kolu başkanlığına, Metin Kayaalp saymanlığa. Kâmuran Ardıç veznedarlığa getirildiler.

Hemen hemen baştan sona değişik bir kadroyla işbaşına gelen yeni Yönetim Kurulunun, bu değişikliği klübün yönetiminde de göstermelerini beklemek gerekir. Herhalde en büyük yük, sanat kolunun başına gelen, bu konuda yapılması gereken işleri de önceden kararlaştırmış olan Nihat Akçana düşmektedir.

Taşerin yeni kitabı

Suat Taşer, Dost Yayınları arasında yeni bir kitap daha yayınladı. Dede Korkut Masallarından Dell Dumrulun öyküsünü manzum olarak ve kendine özgü bir anlayış ve yorumla yazan Taşerin bu kitabının İlgi uyandıracağı sanılmaktadır.

Kenterler Ankarada

Ankaralıların özlemle bekledikleri Kent Oyuncuları geldiler. Yıldız Kenter, Müşfik Kenter, Şükran Güngör, Kâmuran Yüce, Genco Erkal gibi seçkin sanatçılarla oyunlarına başlayan Kent Oyuncuları, daha ilk oyunlarında Ankaralıların gönüllerine girdiler. Devlet Tiyatrosunun pek de başarılı geçmeyen bir oyun mevsiminden sonra Kenter Kardeşlerle arkadaşlarının bu başarısı üzerinde, hiç olmazsa biraz, durmak gerekir.

Baş aşağı

Fikret Otyam, daha zaman var diye unu ipe serdikten sonra birden sıkıştı. Sanatçıların Amerikaya gönderilecek seslerini banda alma işine büyük bir hızla gişirti. Koştu, koştu...

Ankaralar İstanbullar demedi, dolaştı. Sonunda işi yetiştirdi ve gönderdi ama, yorgunluğu daha bir süre devam edeceğe benzemektedir.

Otyam, İstanbulda sanatçıları gezerken Yaşar Kemale de uğradı. Onun da sesini banda alacaktı. İki dost, sarılıp öpüştüler. Gün, saat kararlaştırdılar. Otyam teypi sırtladı, Yaşar Kemalin evine yollandı. Şurdan burdan konuşuldu. Sanat işleri deşildi. Yaşar Kemal, James Joyce'u okuduğunu söyliyerek İngilizcesini ilerlettiğini belirtti. Oytam bu gelişmeye imrendi. James Joyce'u değme İngiliz ve Amerikalı bile güç sökerken, Yaşar Kemalin tadına vara vara okuyabilmesi gerçekten imrenilecek bir başarıydı. Band işleri bittikten sonra, kahveler içiliyordu. Yaşar Kemal, oturduğu koltuğun yanında.

Yaşar Kemal
Terslik kimde ?

sehpanın üzerinde duran Time dergisini alıp şöyle bir karıştırdı, sonra sayfalardan birinde durdu, dikkatle okumaya başladı. Otyam biraz duraladı, yutkundu, gülümser oldu, sonra yumuşak bir sesle :

"— Reis" dedi, "dergiyi ters tutuyorsun!"

Cansever Ankarada

Genç kuşağın önde gelen ozanlarından Edip Cansever, bitirdiğimiz hafta içinde, Ankaraya geldi. Ankaralı sanatçılar, Canseverin gelişinden memnunlar. Şimdi her akşam grup grup, Canseverli konuşmalar yapılıyor, yenilip, içiliyor. Cansever, Ankarada dostlarını gördüğünden memnun olmasına memnun ama, bir şikâyeti var:

"— Kardeşim" diyor, "bu Ankara ben görmiyeli bir başka olmuş. İki kişiyi barışık görmek imkânı yok. O masadan o masaya, o gruptan bu gruba koşturup eski dostları gücendirmemeğe uğraşmaktan, içkinin, söyleşinin tadını çıkarmaya vakit kalmıyor."

T İ Y A T R O

Ankara

"Göç"ten göçe...

Devlet Tiyatrosunun Küçük Tiyatro da sahneye koyup oynadığı Cevdet Fehmi Başkutun son oyunu "Göç mevsim sonunda Ankarayı gerçek b göç şehri haline getirmiş gribidir.

Önce bu oyundaki Kaptan rolün büyük bir kudretle oynıyan ve rolü değil, ancak aktörün "küçüğü" olabileceğini genç kuşaklara en iyi şekilde göstermiş olan, -kelimenin tam manasıyla- Büyük Behzat İstanbulda Ankaraya göç etti. Devlet Tiyatrosu nun misafiri olarak, genç meslekdaşlarıyla sahneye çıktı ve, her temsilde, çok haklı alkışlar topladı. Onu da Ankaradan İstanbula, İstanbuldan Ankaraya göç eden tiyatro topluluklarl takibetti. Yaz sıcaklarının, kendini duyurmağa başladığı Haziran başlarında bu göç henüz durmuş değildir.

Cevat Fehmi Başkutun son oyunu için İstanbul temsilleri sırasında olsun, Ankara temsillerinden son olsun, çok şey söylendi ve yazılan Verimli ve başarılı kalemleri küçümsemek bizde âdet haline gelmişti. Yabancılar en küçük değerlerini bile allayıp pullayarak göklere çıkarmaktan, bunu bir prestij mesele 9i yapmaktan geri kalmazlarken biz kendi güçleriyle tutunan, halka kendini sevdirmesini bilen yazarlarımız "taşlamak"tan adeta zevkalıyoruz Cevat Fehminin oyunları, ileri sürüldüğü gibi, ele alınmayacak kadar kö-tü olsaydı, onları ne başında - bulunduğu gazete, ne yakınlarının övgüsü, ne de Muhsin Ertuğrulun kayınması ayakta tutabilir, halkın beğen mediği, tutmadığı, seyretmek isteme diği oyunlar yazan bir adamın yir miye yaklaşan piyesi üstüste sahne ye çıkmak, oynanmak imkânını elbette bulamazdı. Cevat Fehmiyi ve oyunlarını yerenlerin, onda. iddia et mediği birtakım büyüklüklerin, üstünlüklerin yokluğunu ileri sürenlerin yanıldıkları nokta budur. Sanatta değersizi devamlı olarak kayırmak, hele başarıya ulaştırmak kimsenin elinde değildir. Bilmezlikten gelmeyi tercih ettikleri bir nokta da, bu oyunların halktan gördüğü geniş ilgidir. Bu ilginin nedenlerini araştırmak zahmetine katlansalar. belki de Cevat Fehmi repertuvarının, Türk seyircisinin birtakım isteklerine cevap verdiği, memleket realitelerinden birçoğunu halkın sevkalacağı şekilde işlediği ve zamanını, çeşitli yönlerden, çeşitli davranışları, eğilimleri, gelişmeleriyle, yerli ve inandırıcı renkleri içinde, yansıttığı hakikati kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

'Sannedeki oyun

Küçük Tiyatroda Salih Canarın sahneye koyduğu, başrolünü de oyadığı "Göç", Hüseyin Mumcunun üzel, havayı veren, ağırbaşlı dekorları içinde iyi oynanmıştır. Küçük bir rol olan ihtiyar Kaptan rolünde Behzat Butakın - misafir sanatçı olarak- oyuna katılması ise "Göç" misillerine ayrı bir değer ve mâna kazandırmıştır. 70'ini aşmış olan büyük sanatçının 54. sanat yılında, Kaptan rolündeki kompozisyonu, romun her ânını, her saniyesini "yaamak"ta gösterdiği sanat, hele kapıcı Hüseyine lâyık olduğu cevabı verdiği sahnede, rolünün ilk ve son kış noktasına kazandırdığı o gü;-i parlayış, canlı bir ders, bir büyük mat dersi olarak genç hafızalarda yeretmelidir.

Başrolde, Kapıcı Hüseyin'de, hayzamandır sahnede göremediğimiz Salih Canar, rahat, zeki ve ifadeli yunuylâ güzel kompozisyonlarına bir yenisini eklemiştir. Vefa'da Muammer Eşi, Ayşe'de Gülseren Ünleğer, İğneci Rauf'ta Âli Cengiz Çelenk, Berber Salih'te Orhan Aral kandırıcı tipler çizmişlerdir. Ne yazık ki öbür roller, yerli ve sosyal renkleri, tesirlilikleri bakımından İstanbuldaki kadar canlı, kuvvetli bir ifadeye kavuşamamıştır.

Muammer Karaca
Güldürücü

Karacanın "Senatür"ü

Ankarada Devlet Tiyatrosunun perdeleriyle beraber, kapandı sanılan tiyatro mevsimi İstanbuldan gelen çeşitli toplulukların temsilleriyle devam edip gitmektedir." Bu topluluklar arasında Ankara seyircisinin ilgi ve sempatisini en çok çekenlerden biri de, şüphesiz, Muammer Karacadır. Nasıl olmasın ki, ilk büyük ve sürekli başarılarım Ankarada kazanmış, yıllarca önce verdiği temsillerin tadı - ve tuzu- Ankaralıların damağında kalmıştır.

Muammer Karaca bizde eşi, benzeri olmıyan bir çığırın tek temsilcisidir. Batıdaki "Şarkı - Kabare" tiyatrosunun yerini tutan, kendi malımız olan "Tulûat'ı da eski ustalarının ruhlarını şadedecek seviyede devam ettiren bir çığır... Bizde Muammerin güzel sesini, büyük taklit kaabiliyetini, nükte, söz ve oyun sanatlarındaki ustalığını değerlendirecek güçte' "sahne hicvi. edebiyatı" gelişmiş olsaydı, Muammer Karacanın tek başına sahneye çıkıp seyircisini yıllar yılı güldürmesi işten değildi. Ne yazık ki bu ayarda yardımcılardan, daha doğrusu "güfte ve beste"den mahrum kaldığı için hepsini kendi başına, kendi kültürünün, zevkinin sezişinin buluşunun imkânları içinde yapmak zorunda kalmış, bu yüzden müzikli komediden eski' repertuvarın gülme unsuru ve sağlam oyun yapısı bulabildiği bütün vodvillerini bir bir elden geçirmiş, onları yeni kılıklar' içinde seyircisine sunmuş, bunu yaparken etrafında, iyi kötü, bir kalabalık da toplamıştır. Ama dikkat edilirse,. bütün o kalabalığın içinde, çoğu zaman, tek başına kalmış, seyirci de sahnede yalnız onu görmüş, ona gülmüştür. Büyük Sinemada Ankaralılara sunduğu ve geçen kış bütün İstanbulun seyrine koştuğu "Senatür" de, vaktiyle gene aylarca oynamış olduğu, "Etnan Bey Duymasın"ın kılık kıyafet değiştirmiş yeni bir versiyonundan başka bir şey değildir.

Sahnedeki oyun

"Senatür"de de Muammerden başkasını görmeğe, dinlemeğe lüzum olmadığı, gibi, imkân da yok. Kendi Tiyatrosunu bırakalıberi Karaca topluluğu, eski günlerin kadınlı erkekli, göz dolduran - ve şimdi başka sahnelere yıldızlar vermiş olan-o parlak kadrosundan yoksundur. Ama her repliğini güldürmek içini değerlendirmesini, metni, olayların bol hol ilham ettiği nükte ve hicivlerle süslemesini çok iyi bilen Muammer etrafındakileri de, piyesi de

Biliyor muydunuz?

DEVLET TİYATROSUNUN İSTANBUL BAHAR turnesi büyük bir başarı kazanmıştır. Repertuvarda yer alan "Les Patineurs, "Les Sylphides" ve "Rakes Progress" baleleriyle "Ağaçlar Ayakta ölür", "Bernarda Albanın Evi", "Hamlet", "Ocak" ve "Ay Herkese Gülümser" piyeslerinin bütün temsilleri-"kapalı gişe" oynanmış, birçok- seyirciler, sabahın,. erken saatlerinde "kuyruğa" girdikleri halde, bazı temsiller için yer bulamamışlardır. İstanbul temsillerinin gişe geliri olarak 100 bin liranın üstünde bir gelir sağladığı, seyirci sayısının da'15 bini aştığı tahmin edilmektedir.

DEVLET TİYATROSU SANATÇILARI BÜYÜK bir yurt turnesine hasırlanmaktadırlar. Bu turne, biri Trakya ve Karadeniz, öbürü Güney ve Doğu illerimizi için çalmak üzere iki koldan gerçekleştirilecektir. Bir grup, Turgut Ösakmanın "Ocak" piyesiyle Çorlu, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, İzmit, Zonguldak, Kastamonu, Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize,.. Gümüşhane, Erzurum ve Erzincan dolaşacaktır. Bir grup da, Refik Erduranın "Cengiz Hanın Bisikleti" piyesiyle İskenderundan başlıyarak Gazi Antep, Ur fa, Diyarbakır, Van, Hak-, kâri', Elazığ, Malatya, Sivas, Tokat, Amasya ve Çorumu ziyaret edecektir.

KENT OYUNCULARI TOPLULUĞU ANKARAYA gelmiş ve Küçük Tiyatroda repertuvarlarının ilk oyunu olarak "Raşomon"u oynamıya başlamıştır. İlk temsilim, kazandığı büyük başarı, Kent Oyuncularının Ankarada olağanüstü bir ilgi göreceklerini belli etmektedir. Kent- *Oyuncuları "Rasomon" dan sonra -ve birer hafta süre ile- sırasıyla Neoati Cumalının -Mahir Canaronun sahneye koyduğu- "Nalınlar", Marcel Achard'ın . "Aptal Kız" ve H. Lindsay ile R.* Crotse'un *"Büyük Sebastianlar" adlı eserlerini oynıyacaklardır.*

VİYANA DEVLET OPERA VE tiyatrolarının 1960 - 61 BİLANÇOSU ilân edilmiştir. Buna göre, Viyana Operası 5 temsil vermişi 655 *bin 391 seyirci bu temsilleri görmüştür. En çok oynanan Beethoven'in "Fidelio"su - 18 temsil- ile Verdi'nin "Alınyazısının Kudreti" -16 temsil- olmuştur. Viyana Operası ayrıca Hofburg'un Redutensaal'inde 70 temsil vermiş, bu temsilleri 39 bin 370 seyirci görmüştür. Burada en çok oynanan* opera, *Mozart'ın "Çosi fan tutte"si ohmıştur -* 24 *temsil.*

Aynı mevsim içinde Volksoper 314 opera ve operet temsili vermiş, bu temsilleri 490 bin 281 seyirci görmüştür. Burada en çok oynanan, opera, Vetdi'nin "La Traviata'sı -27 temsil- en-çok oynanan operet de Johann Strauss'un "Venedikte bir Gece"si -29 temsil- olmuş, bunu Leo Fall'ın "İstanbul Gülü" takibetmiştir.

Aynı *mevsimde Burgtheater 346 temsil vermiş, bu temsilleri 484 bin 100 seyirci görmüştür. Viyana Devlet Tiyatrosunda en çok oynanan oyun Je-an Anouillı'-un "Beckett'i ile Shakespeare'in "Nasıl hoşunuza giderse" si -32' şer temsil- olmuştur. Burgtheater'e bağlı olan Akademie Theater aynı devrede.321 temsil vermiş, bu temsilleri 159 bin. 638 kişi seyretmiştir. Bu tiyatronun programında en çok yer alan eser Arthur Schnizler'inm "Anatol'u.* -62 temsil, *olmuştur. 1961 mevsiminde Viyana Devlet sahnelerinin' umumi gişe geliri* 65 *milyon 446 bin şilini -2 milyon 617 bin 849 doları bulmuştur. Buna karşılık giderler 181 milyon 196 bin şiline - 7 milyon 247 bin 840 dolara- yükselmiş, ayrıca 9 milyon 900 bin şilin - 1 milyon 196 bin dokur - yaşlı aktörlerin emekli ödenekleri, 14 milyon 400 bin şilin - 576 bin dolar - da yeni inşaat' ve tesisat karşılığı atarak sarf edilmiştir. Bu hesaba göre Avusturya hükümetinin Devlet sahnelerine verdini yıllık ödenek -resmi kurdan - 23 milyon 560 bin 560 liralık gişe gelirine karşılık 81 milyon 118-min 560 Türk Lirasını bulnaktadır.*

unutturmıya ve temsili sürükleyip götürmeğe yetiyor. Ama seyircinin bununla yetinip yetinmediği pek belli değildir. Temsilden çıkarken seyircilerden duyulan hayal kırıklığına benzer sözler, eski Karaca tem sillerinin özlemi çekildiğini göstermektedir.

Marie Bell geliyor

Bir defa 1930 da, Charles Boyer ila, ikinci defa 1940 da Comedie -Frahçaise ile temsiller vermek üzere yurdumuza gelmiş ve güzelliği kadar sanat gücüyle de seyircimizde derin izler bırakmış olan ünlü Fransız trajedi sanatçısı Marie Bell, önümüzdeki günlerde, kendi adını taşıyan bir toplulukla, memleketimize üçüncü defa gelecek, İstanbul ve Ankarada temsiller verecektir.

Fransız sanat makamlarının desteklediği bu turnede Marie Bell ve arkadaşları önce Bulgaristana uğrayarak Sofyada temsiller verecek, ler, oradan İstanbula İstanbuldan Ankaraya geçecekler, daha sonra Peşteye giderek. İkinci Dünya Savaşındanberi Macaristanı ziyaret eden ilk Fransız tiyatrosu olarak, orada da temsiller vereceklerdir.

Son gelişinden bu yana geçen yirmiiki yıllık zaman içinde Marie Bell, Comedie - Française'in en ünlü trajedi sanatçısı; olarak parlamış, bir süre önce "Moliere'in Evi" diye anılan bu Devlet Tiyatrosundan, hizmet yıllarını doldurarak ayrılmış, kendi adına kurduğu toplulukla. Paristeki Gymnase Tiyatrosuna yerleşmiş ve. Fransız trajedisinin 1 numaralı kadını olarak Fransız hükümetinin daima desteklediği turnelerle Avrupa, İngiltere ve Amerikanın bellibaşlı sanat merkezlerinde geniş yankılar uyandırmıştır.

Topluluğun erkek yıldızı Jacques Dacqmine'dir ve turneye şu sanatçılar da katılmaktadır' Henriette Barreau, Claire Versane, Christine Fabrega, Beatrice Lami, Marcel Tristani, Hubert Noel, Serge Bossac, Robert Legran. İstanbul ve Ankarada verecekleri oyunlara gelince, bunlar. Marie Bell'in başkadın rollerinde büyük ün kazandığı Racine'in iki trajedisi olacaktır: "Phedre" ile "Berenice".

Uzun yıllardanberi Fransız tiyatrosu görmemiş olan "İstanbul ve Ankara seyircisinin, mevsim bir hayli ilerlemiş olsa da. Marie Bell topluluğuna lâyık olduğu ilgiyi, göstereceği muhakkaktır. Ne yazık ki bu temsiller İstanbulda dört - 12. 13, 14, 15 Haziran - Ankarada da iki - 16 ve 17 Haziran defadan fazla verilmiyecektir. Temsillere bir de "Şiir Matinesi" eklemek Fransız turnelerinin hemen hemen bir geleneğidir

Festivaller

... Ve Cannes bitti

Fransızlar festivale yalnızca Raymond Rouleau'nun "Les Amants de Teruel - Teruel Âşıkları" ve Agnes Varda'nın "Cleo de 5 A 7 - Saat 5 ile 7 Arasında Cleo" île katilmiş değildi. Sırada Robert Bresson'un "Proces de Jeanne D'Arc _ Jan Dark'ın yargılanması" -oyuncuları: Florence Carrez, Jean - Claude Fourneau ve Roger Honorat- ile Gerard Oury'nin çok oyunculu ve dört hikâyeli filmi vardı. Oury'nin ilk hikâyesi "L'Affaire Hugues - Hugues Meselesi" adını taşıyordu ve ucuz bir kıskançlık serüveni üzerine kurulmuştu.

Birkaç yıldan beri evli ve çocuk sahibi olan Jeanne Hugues -Michele Morgan, ünlü bir bayın, M. Lenormand'ın -Renaud Mary- metresi olmakla suçlandırılıyor. Bu suçlamanın gerçekle ilgisi yoktur' ve kocasından boşanmak için çâreler arayan bayan Lenormand -Lücienne Bogaert-, özel olarak tuttuğu bir hafiyenin gösterdiği bu yoldan gidiyor. Fakat Jeanne, Marin'i, suçlamasını ispat için yargıç huzuruna çıkmaya zorluyor. Fakat, beraati karşısında dayanamıyor ve "kötü kadm"ın üzerine âteş ediyor. Gazeteci arkadaşı Vaughan -Jean Servais- bu defa yetişemeyecek ve genç kadını kurtaramıyacaktır.

İkinci Oury "meselesi", "L'Affaire Fenayrou - Fenayrou Meselesi"dir ve bu da bir cinayet olayı çevresinde dönüp dalaşmakta, iyi oyuncularına karşılık, yine de seyircisine bıkkınlık vermektedir. Hiç bir zaman öldürmediği halde Gabrielle Fenayrou -Annie Girardot- üç katilin ilham perisidir. Yıl 1913'dür. Gabrielle ve kocası Martin -Pierre Brasseur- birlikte yaşamaktadırlar. Kocasının üstüne daha genç ve yakışıklı biriyle sevişen -âşığı, Christian Mârquand oynuyor-, Gabrielle çok geçmeden ondan da bıkacak ve yeni birine -Paul Geurs'e- tutulacaktır. Gubrielle, bu Uç erkeği kendisini öldürmeğe kararlı olmakla suçlayıp birbirine düşürüyor. Bu bölümün Girardot, Marquand ve Brasseur gibi üç iyi oyuncunun oyunlarından başka ilgi çekici hiç bir yanı yoktur.

Üçüncü hikâye "Le Masque - Maske", 1950 ' yıllarının' ve Venedikin hikâyesidir. Dona Lucrezia -Edwige Feuillere- ile âşığı kahraman şövalye Giraldi -Gabriel Ferzetti- intikam yüzünden durmaksızın çekişiyorlar. Araya üçüncü kadın -Rossana Sehiaffino- da girince, işler kızışıyor ve sonunda kızılca kıyamet kopuyor,

Richard Todd, Danielle Darrieux ve Raymond Boyer'nin başrollerinde oynadıkları sonuncu Hikâye "L'Affaire Marsais - Marsais Meselesi" de aşağı yukarı öbürleri âyârı, kurusıkı doldurulmuş bîr hikayedir. Fransanın, Cannes gibi önemli ve büyük bir festivalde kendisini temsil etmek için bula bula Oury'yi bulması, biraz da şaşkınlıkla karşılanmıştır.

A. B. D. ye gelince...

Yıllardır festivallerde bir türlü büyük armağan alamayan ağzı yanık A. B. D., bu yılın Cannes Festivaline biraz daha aklı başında filmlerle katılma "cüretini" göstermiştir. Bunlar sırasıyla Sidney Lumet'nin, ünlü tiyatro yazan Bugene O'Neill'den uyguladığı "Long Day's Into Night - Günden Geceye" - oyuncuları: Katharine Hepburn, Ralp Richardson, Dean Stockwell ve Jason Robards Jr. - sinemanın büyük düzenbaz ve şaklabanı Otto Preminger'in "iddialı" ve romancı Ailen Drury'nin "Advise And Consent" adlı romanından uyguladığa "Washington'da Fırtına" ve genç kuşak rejisörleri arasında en ilgi çekici kişi John Frankenhelmer'in "Angel of the Violence - Şiddet Meleği"dir.

Sidney Lumefnin "Günden Geceye"si, O'Neil'in aynı adlı oyunundan alınmıştır ve yazarının acı hayat deneylerinin bir ürünü olduğu söylenmektedir. Yazar, gençliğinde, oyununa konu edindiği kişilerin serüvenlerini yaşamıştır ve şöyle söylemektedir: "Annemin, bir alkoli tedavisinden sonra, kendi yakınlarına karşı hayata ve mânevi sağlığa yeniden inanma çabasına şahit oldum. Tedavi edildiği klinikten çıktıktan sonra hep ona yardım etmeye çalışıyordum. Üstelik, veremdim de.. Ama bütün sevgimi ona vermiştim, iyileşsin istiyordum. Yazık ki artık çok geçti.

O'Neil'in bu oyununun sinemasında Anne'yi Katherine Hepburn, Baba'yı Ralp Richardson, Ağabey"i Jason Robards Jr. ve Yazar'ı da genç oyuncu Dean Stockvell oynamaktadır. Oyun çizgisi Hollywood ölçülerinin hayli üstündedir.

Gualtiera Jacopetti'nin "Şu Pis Dünya"sı

Havanda su döğüldü

Sinemanın düzenbaz ve şaklabanı olarak pek de iyi bir üne sahip rejisör Otto Preminger'in "Washington'da Fırtına"sında Amerikan demokrasi sisteminin bir yandan hicvi, bir yandan da alabildiğine övgüsü yapılmaktadır. Doğrusu istenilirse övgü, 'hicivden daha ağır basmakta ve dolanlı bir yoldan Rusların yaptıklarının bir başka çeşidi olarak propaganda yapılmaktadır.

Festivaldeki tek ilgi çekici A. B. D, filmi sayılan, gençlerden John Frankenheimer'im "Şiddet Meleği"nin senaryosu, oyun yazarı William İngenindir. Hikâyeye göre, 15 yaşındaki Willard'ın -Brandon De Wildetek tapındığı ağabeyisi Berry-Berry

-Warren Beaty- dir. Berry-Berry kaba, gözünü budaktan esirgemez, kızlara karşı da sert bir kişidir. Oysa annesi -Angela Lansbury- ile babası -Karl Malden- delikanlıdan biraz yakınlık ve sevgi beklemektedirler. Durum, Echo'nun -Eva Marie Saint- Berry-Berry'yi baştan çıkarmasına adar sürdürülür. Fakat kısın gebe kalması üzerine Berry-Berry uzaklaşır ve Echo da kendini otomobil altına atarak öldürür. Olay iki kardeşin arasını açar Ve çatışma başla.

Antonioni tutulması

Geçen yılın Berlin Festivali birincisi Antonioni, bu yılın Cannes Festivaline "L'Eclipse- Güneş Tutulması"yla katılmıştır. Ustanın bu filminin oyuncuları Alain Delon, Monica Vitti ve Francisco Rabal'dır. Konunun Kahramanı genç, zeki ve "muhteris" Piero -A. Delon-, borsa çevrelerinde ün kazanmıştır. İşine düşkündür ama, kadınları da unutmaz. Sekreterlerden Victoria'yı- M. Vitti- gözüne kestirir. Piero-, genç kadının çevresinde dolanır durur ve bir gece arabasına atladığı gibi kızın balkonu altında soluğu alır. Görüşürlerken aşağıda bırakılan otomobilin çalınması, iki sevgiliyi hem birbirlerine bağlıyacak, hem de ayıracaktır.

Antonioni, yine düz ve inişsiz çıkışsız bir hikâyeyi ele almıştır. Rejisör için önemli olan hikâyeden çok, hikâye içinde yer alan kadın kişisinin dünyası ve tutkularıdır.

Geri kalanları

Yunanistan, en ünlü sinemacısı Michael Cacoyannis'in son filmi Electra; İspanya, Bardem ile birlikte direnen tek sinemacısı Berlanga'nın "Placido" su; Hindistan, "Pather Pan'hali"nin Satyajit Ray'ı filmi "Devi-Tanrıça"; Yugoslavya, Alesandar Petrovdç'in "Erkek ve Kadın"ı; Danimarka, Ben -Chirstensen'-in "Harry ve Uşağı"; Çekoslovakya, Oldrich Lipsky'nin "1. Yüzyılın İnsanı" ile temsil edilmekteydiler. Federal 'Almanyanın temsilcisi H. Vesely'nin, Polonyanın temsilcisi Stanilaw Jedryka'nın, Avusturya temsilcisi Weidehmann'ın ve Lübnan ile Çin temsilcilerinin filmlerinde " beylik deyimle festivallik "iş yoktu".

Cacoyannis, İrene Papas ile "Electra"sında eski Yunan geleneksel Oyunlarından yardım ummaktadır ya boşuna çabadır. Berlanga'nın "Placido"su ise, aşkın kışkırtmasının ve-bencilliğin bir karikatürüdür. Ray, "Devi-Tanrıça"sında bir Hint köyünde yasayan bir kocamışla kızının serüvenini anlatmaktadır: Kızını Tanrıçaya benzeten ve bir tapınağa yerleştiren kocamış kişi, herkesin, kızına tapmasını istemekte, mucize olmayınca da' aklını kaçırmaktadır. Petrovic'in "Erkek ve Kadının-da iki kahraman Zagrep- Müzik Akademisinde tanışmaktadırlar. Bir yıl sonra da aşkları son bulmakta dır. Bütün problem, kızın, aşkının niçin sona erdiğine Ur türlü akıl erdirememesi üzerine kurulmuştur. Chirstensen'in "Harry ve Uşağı" ise ince bir komedidir. Oyundan büyük bir para kazanan Harry, ilk iş olarak kendisine uşak tutanaktadır. Konu budur. Film boyunca bir otomo bil mezarlığı bekçisiyle uşağının baş larından gülünç- olaylar geçmektedir

Bir başka ince esprili ve taşlama filmi, Lipsky'nin "1. Yüzyılın İnsanı" dır. Konu 2447-yılında geçmektedir. Ulusların tek eğlencesi çalışmaktır ve para yeryüzünden kaldırılmıştır. Bir başka üstünlük de. insanların diledikleri zaman görünmemeleridir.

Brezilyanın "Verilen Söz" adını taşıyan ve bir köylü ile Brigitte Bardot adlı eşeğinin din karşıtı hikâyesini işleyen filmin festival büyük armağanını kazanacağını pek kimse kestirememiştti ama, jürinin oyları o yana çalıştı Ve sonuçta Brezilya "Verilen Söz" ile -Reji: Anselmo Buarte-büyük armağan Altın Palmiyeyi, Robert Bresson'un "Jan Dark'ın Duruşması" ve Antonioninin 'Güneş Tutulması" ile jüri özel armağanını, "Günden Geceye" ile K. Hepburn, R. Riçhardson, D. Stocwell ve J. Hobards Jr. en iyi oyuncu armağanlarım, Pietro Germi'nin "İtalyan örneği Boşanma" en iyi komedi filmi armağanını kazandılar ve festival bitti. Sıra, 24 Haziran - 3 Temmuz arasının Berlin'indedir.

Basın - (A. 2548) - 329